

ԾԱԶԻԿ

ՇԱԲԱՐԱՐԵՐՐ

17-րդ ՏԱՐԻ.—ԹԻԻ 9. (593)

28 ՓԵՏՐՈՒՐ 1904

ՇԱԲԱՐԱՐԵՐԻ ԾԱԶԻԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է ԲԱՑԱՐՉԱԿԱՊԻՍ
 ԳԱԽԱԳՆԵՐՈՒ ԲԱՄԱՐ, ԽԱՐԵԿԱՆ 60. ՎԵՃԱՄԱՆԵՅ 30 ՂՐԸ. — ԱՍՏՈՒՆ ԲԱՄԱՐ, ԽԱՐԵԿԱՆ 50 ՎԵՃԱՄԱՆԵՅ 25 ՂՐԸ. — ԱՐՏԱՍԻ ԶՈՒՆԻ ԲԱՄԱՐ,
 ԽԱՐԵԿԱՆ 14 ՎԵՃԱՄԱՆԵՅ 7 ՂՐԸ. — ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄԻՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԱՄԿՆ ԱՄՆԱՆ ՍԵԿԻՆԸ. — ՁԵՆՔԻ ԲԱՄԱՐ 40 ՓԱՐԱՅԻ ԿԸ ԺԱՒԱՆԻ:
 ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՆ Է ԳՐՈՒՅԻՆ ԱՅՏԲ Է ՈՒՂԵԼ Խ Ս Բ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն ԿԱՄԱՐԱ, ՔՈՒՐԵՈՒՆԻՈՒ ԽԱՆ ԲԻՆ 7
 در عیاده غلطه قورشولو خاندہ نومرو ۷ زاغیک فرستای ادارسی

RÉDACTION DE LA REVUE „DZAGHIK“ Kourchoum Han, N. 7, Galata, Constantinople.

ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՑԵԱՆ

ՆՅԵԱՆԿՆԵՐԸ Studioներու
 (Կեղարուեստական հան-
 դէս) հաւաքածոյ մը թրդ-
 տատած տտենս ուշագ-

րութիւնս գրաւեց ընդարձակ յօդուած
 մը՝ Բարիզի մէջ նկարչութեան եւ գա-
 նաղան գեղարուեստներու հետեւող ու-
 սանդուհիներու վրայ:

Արդարեւ երբ ի նկատի առնենք մեր
 աղջիկներուն կեանքի պայմանները, այդ
 Եւրոպացի օրիորդներու ապրելու եղանա-
 կին վրայ տրուած ճշգրիտ տեղեկութիւն-
 ները մեզի շատ մը խորհրդածութիւններու
 կը մղեն:

Ընդհանրապէս դժգոհութիւններ կը
 լսուին ամեն կողմէ, ըլլայ յրապրութեան
 միջոցաւ, ըլլայ կարծիքներու փոխանակու-
 թեան առիթով, թէ մեր աղջիկները չեն
 ներկայացներ դաստիարակութեան, մը-
 տաւոր դարգացումի — վեհանձնութեան,
 ազնուական զգացումներու եւ մանաւանդ
 ինքնագիտակցութեան — գումարը որոնց
 — մանաւանդ օտար երկիրներ ապրող ան-
 ձերու համար — հանդիպել շատ հազուա-
 գիւտ չէ օտարազգի օրիորդներու մէջ:
 Ասոր համար անպատճառ «կապուտագու-
 պայ» ըլլալու պէտք չկայ անտարակոյս
 եւ ոչ ալ մասնագիտական ծանօթութիւն-
 ներով ծանրաբեռնուելու է, այլ ունենալ
 այն չեմ գիտեր ինչը, այն ոչինչը, որ չիսահ-
 մանութիւն, որ ինքնին հաստատ հիմեր հու-
 նի եւ որ սակայն իր ամբողջութեանը մէջ
 խոստում մըն է. խոստում մը մանաւանդ
 այդ կարգի օրիորդներու հետ ամուսնա-
 նալ ուղղով երիտասարդներու համար հան-

դարտ եւ հաճելի կեանքի մը շնորհով եւ
 գեղեցկութեան տարրերով շնորհ:

Անտարակոյս վարկեան մը իսկ միտ-
 քէս չանցնիր թէ այդ կեանքի գիտակ-
 ցութեամբ ուժով եւ իրենց կատարելիք
 գերին համար պատրաստուած աղջիկնե-
 րու պակասը պէտք է վերագրել մեր աղ-
 ջիկներուն անբնական կեանքին, գիտենք
 որ անոնք երբ առիթը կը ներկայանայ,
 երբ կեանքի պայմանները կը նպաստա-
 ւորեն իրենց բնածին յատկութիւնները,
 շատ լուրջ արժէքով կը ներկայանան
 մեզի այնքան իրր տշխարհիկ կին, որքան
 յարմար՝ զանազան ասպարէզներու, իրենց
 մտային ինքնությունը ընդունակութիւ-
 նով:

Ընդհանրապէս մեր մէջ պարզուական
 ամէնէն անձուկ զգացումներով կը դաս-
 տիարակուին աղջիկները. եւ ամէնէն ա-
 ռաջ ջանք կ'ըլլայ անոնց մէջէն սպան-
 նել ինքնապաշտպանութեան, ձեռնհա-
 սութեան եւ գիտակցութեան ոգին:

Երբ որ եւ է արարած մը պարտութեամբ
 է չափազանց անօգուտ տոսակ մը խը-
 նամքներով, այդ արարածը թուումով եւ
 անկարող կը գտնուի կեանքի մէջ. պարա-
 գան ճիշտ նշան է մեր աղջիկներուն հա-
 մար: Երբ անցին Անգլիացի, Ամերիկացի,
 Գերմանացի եւն. ամէնէն պատուաւոր
 բնականները իրենց աղջիկները միեւակ կը
 զրկեն Բարիզ, որպէս զի հոն այր ուսա-
 նողներու հետ քով քովի գեղարուեստի
 աշխատին, երբ կը հանդուրժեն որ մէկ
 նստարանի վրայ ուրիշ երկիրներէ եկող
 եւ իրենց բոլորովին անծանօթ արուես-
 տակիցներու հետ ջանաս չիտակ գիծը
 գտնուի իրենց դէմ՝ պատուանդանին վրայ՝
 կեցող մերկ մօտէլին, շատ աւելի կ'ապա-
 հովզեն անոնց բարոյականը, զանոնք ձե-
 ւով մը մարդասէր երթարկելով եւ ատով
 իսկ զանոնք ուժով կենելով փորձութիւն-
 ներու դէմ, քան այն ծնողքը՝ որ իր աղ-
 ջիկը կարծեցեալ խոստութեամբ մը կը պահէ
 եւ անոր կեանքը կը սահմանափակէ սնտի
 եւ անիմաստ զբաղումներու մէջ:

Մեր կիները առ փերթիս կեանքով
 միայն ապրած ըլլալուն համար չէ՞ որ
 յուսալարութիւններուն ամենէն անա-
 կրնկայր կը պատճառեն: Առկոյս ալ մեր
 կարգին գիտելիքած հրապուրուած, փայ-
 փայլեալ եմք հայ կնոջ առասպելական
 պարկեշտութեան զաղափարով. անիկա
 տոհմային նախապաշարութիւնն է որ
 զպրօքէն սկսեալ ներարկուած է ամենու-
 մէջ. յետոյ կեանքի մէջ առաջին քաղի-
 բէն ուրիշ չատ մը նախապաշարութիւն
 հետ ինկած է անիկա. Ասոր այլիւս եթէ
 անկեղծ ըլլալ պէտք է, գիտենք թէ ինչ
 արժէք ունի անիկա, եւ թէ հազուագիւտ
 է գտնել տուն մը որ առաւել կամ նուազ
 ծածուկ վիճակի մէջ, իր երգիքին տակ
 չպարտէ ինչ որ պարկեշտ մարդերը ան-
 բարոյականութիւն կը կոչեն: Եւ ատիկա
 տարբեր կերպով չէ՞ որ կրնար ըլլալ. մեր
 կեանքի պայմանները, մեր ապրելու ե-
 ղանակը բնականօրէն պիտի մղէին մեր
 բնականները իրերու այդ վիճակին: Եւ
 ճիշդ ուրիշ երկիրներու մէջ նոյն պայման-
 ներով ապրող ընտանիքներէն են որ կ'իշ-
 լեն ամէնէն տկար եւ ճգճիմ հոգիները,
 վատաբոլջ փափաքները, ապօրինի տեն-
 ջանքները: Ազգատ ծնողքներէ սերած
 պչրու հիւններն են որ ամէնէն անիմայ միտ-
 խոզները կ'ըլլան եւ սրտերին փակ կը
 մնայ ամբողջ սերունդի մը անանկութեան.
 անոնք կարծես իրենց զրկուած եւ կէս
 անօթի ապրած հարերուն անկշտանայի
 ցանկութիւնը ունին իրենց երակներուն
 մէջ:

Այսպէս՝ ապրելու, վայելելու իրա-
 ւունքը որքան ալ խեղդուած ըլլայ, անի-
 կա գոյութիւն ունի եւ ամէնէն ցուրտ
 եւ լճացեալ հոգիներու մէջ կարող է փո-
 թորկիլ առաջին անգամ որ առիթը ներ-
 կայանայ. ինքնին ամէնէն սրբազան իրա-
 ւունքը բոլոր ապրող էակներուն համար՝
 պէտք է զայն նպաստաւորել որպէս զի
 ուղիղ եւ առողջ ուղեւանայ անիկա, փո-
 խանակ ձգելու որ իր վրայ գալարուած

եւ սեղմումներէ, արգելքներէ խեղաթիւրուած վտանգաւոր ձեւով մը ինքը զինքը յայտնէ :

Անոր համար որ ապրիլու իրաւունքը իր բոլոր լայն բարոնումովը՝ կը վայելեն օտարազգի ուսանող-ւհները, ամէնէն պարկեշտները կ'ըլլան նոյն իսկ ամէնէն ապահանուած միջավայրներու մէջ : Եւ հոս Studioի յոգեւածին մանրամասնութիւններուն դիմելու պէտք չկայ ապացուցանելու համար որ ինչպէս օրիորդ մը Բարիզի մէջ ապրելով՝ ամէն հասկողութենէ ազատ՝ բոլորովին կարող է ինքզինքը պաշտպանել : Լեւիկա ինքզինքը կը պաշտպանէ, որովհետեւ արդէն ատիկա առաջին պէտքն է մարդ էակին եւ ատոր համար պէտք չունի շատ մը իրր թէ պահպանող պայմաններէ չըջապատուած ըլլալու : քանի որ պէտքը կայ ինքը ընդունակ է միջոցները հայթայթելու : միայն այն ատեն անկաւ անընդունակ կը դառնայ երբ այդ միջոցները ուրիշներու կողմէ կը հայթայթուին եւ ատով իսկ իր բնածին ձիրքերը, իր հոգեկան կարողը կրնոյ՞ն թիւր-իւրին կը տկարանան : մինչեւ որ ջնջուին : Եւ քաղաքի մը մէջ մինակ ապրող աղջիկը գիտէ որ թէ՛ կարենալ աշխատելու համար եւ թէ՛ ժամանակը հաճելի կերպով անցընելու համար պէտք է ընկերակիցներու հետ տեսնուի իր հանդիստի ժամերուն գլխաւոր հաճոյքն է կամ իր մօտ ընդունիլ բարեկամները, կամ ալցելով ինքն երթալու : այդ միջոցին արդէն ինքը տակաւ առ տակաւ կը վարժուի որոշել իր քան չիւրին բարոյական եւ մտաւոր արժէքը, գիտէ որ իր մօտը եկող ամէն բարեկամ միեւնոյն ատեն իրեն մօտեցող վտանգ մըն է որ վաղը կրնայ իր հանդիստը վերագրել եւ ինքը բոտ աշմ գինուած է բոլոր այդ անպատեհութիւններուն դէմ : Եւ իստեղով իր կեանքի պայմաններն են որ իր մէջ ուժովցնելով կենսական եւ առողջ յատկութիւնները, զինքը կարող կը դարձնեն հաճելիօրէն եւ օգտակար ձեւով մը ապրելու, մինչ մըն կողմէ մեր կեանքի սոյնմաններն են որ կը շինեն այն անոտի, ճղճիմ եւ ամէն յանդուգն եւ ազնիւ ձգտումի սպիկար հոգիները, դիւրաբեկ բարոյականով եւ տղեղ մտածութիւնբով տոգորուած, բոլորովին անկարող՝ երջանիկ ապրելու եւ երջանկութիւն հայթայթելու ուրիշին :

ՏԵՂԻՈՅ ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ պատճառով Վէպը եւ Ամուսնութիւն յոյուածներուն շարունակութիւնը յաջորդ թիւին թողուլ հատկադրուեցան :

Ծ Ր Ծ Կ Ո Ր Ն Ը

ԱԼՊԵՌ ՍԱՄԵՆ

ԱՂԿԵՆԵՐԷՆ կ'անցնի Սերովքն իրիկուան.
Կը ճայնակցի երգեհոնին ժամուն՝ դըշխոն երագի,
Եւ երկինքն՝ ուր վերջաշոյշը կը պարզի,
Հեշտ հոգեվարի մը կ'երկարէ երկնագան :

Սիրտերեւ ալ կ'անցնի Սերովքն իրիկուան.
Պատշգամեւ կ'ընկնի կոյսեր սիւզերու սերը փառքամ,
Եւ կոյսերուն, ծաղիկներուն վրայ սուսամ
Դաշկոտիւններ ըզմայրեղի ձիւնի պէս յոյ կը սեղան :

Ամէն ծաղիկ, պարտեզին մէջ, կը խոնարհի յամրաքար,
Եւ Շուրմանի հոգի՛ն՝ անքաւ անցըրպէսին մէջ մոխր,
Կարծես հոգ մը մեզ կը պատմէ անդաման . . . :

Պիտի մեղմի գուցէ այլուր շատ անոյշ կեանք մը պարման,
Սաղմոսին մէջ նըշան մը դիր, ո՛վ հոգիս.
Պիտի խղի հրեշտակն ըղձակիդ որուն վրայ կը ցաւիս :
Թարգմ. ՍԻՊԻԼ

ՏԱՂԱՉԱՓԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ՄԸ

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԱՅՐ Արտէն Այտրեան,
Իր հոյակապ Բերական
նութեան Տաղաչափութեան
գլխոյն մէջ, հա-

տածի (césure) վրայ խօսելով, իրեւ կանոն կ'աւանդէ որ հատածը, տողին մէջը կամ ծայրը, չկարենայ ինչալ բոլոր կամ անշեշտ վանկի մը վրայ, բոտ որում հատածը չեշտումով մը զգալի կ'ըլլաւ, եւ հետեւապէս բոլոր վանկի մը, անընդունակ չեշտի, չէ կարող տողի անդամ մը կամ տող մը վերջացնել : Այսպէս բառից կիսավանկ ծայրեր, ը ուլ կամ ը ուլ եւ բաղաձայնով մը կազմուած (մարդը, մարդը, եռանդը, տունը, սիրտը եւ այլն) չեն կրնար հատածներու վերջը գալ ու անդամի մը կամ տողի մը վերջին վանկն ըլլալ, այլ միայն կրնան տողին մէջ յաջորդ անդամին անցնիլ, չեշտ ինչալով վերջութեան վանկին վրայ : Եւ այն կանոնը կը պահուի, կը յաւելու Հեղինակը, նաեւ այն բառերուն ու ոճերուն մէջ՝ որոց մասերն իրարու հարկաւ կապակցեալ են եւ մեկտեղ կ'արտաբերուին. ինչպէս՝ ո՛րն որ,

քանի՛ մը, քո՛ղ տայ, մա՛ն գայ, շա՛տ սնգամ, դո՛ղ ելլել, եւ այլն, եւ մանաւանդ եւս եւ ալ բոլոր ձայներով բաղադրուածները : Այսպիսեաց համար կը պատահի անդամատիւնը կատարել չեշտեալ վանկին վրայ ու մնացորդ մասը կամ բառը անցնել յաջորդ անդամին : Ըստ այսմ՝ ա՛յսպէս բառը անդամատել ու՛յս վանկին վրայ՝ պէսը մասը ընելով յաջորդին, ջո՛ւղը բառը անդամատել ջո՛ւ վանկին վրայ՝ գերը տալով յաջորդին, եւ այլն :

Այս կանոնները կ'աւանդէ նաեւ Հ. Եղուարդ Հիւրմիզեան, իր Առձեռն Բանաստեղծութեան գրքուկին մէջ : Մանաւանդ ը ձայնաւորը պարունակող հոտածի վերջերուն դէմ սաստիկ աններող կ'երեւի, եւ ոչ միայն խորք ու անարուեստ կը գտնէ դանդաղ, այլ մինչեւ իսկ վրիպակ մեծ կ'անուանէ անոնց գործածութիւնը, զոր անօրինակ կը համարի առ նախնիս :

Այսու հանդերձ արդի Հայ բանաստեղծութեան մէջ կը տեսնենք որ այս կանոնները չեն յարգուիր ընդհանրապէս, ո՛չ թէ իսկ կամ տկար քերթողներու դրութեանց մէջ, ալ նոյն իսկ քաջհրու, դրութեանց մէջ, ալ յարգուածներու, հեղինակաւոր գրիչներու յարգուածներու, հետադրութեանց մէջ : Ուստի այս բանաստեղծներ, վեհետիկի աշակերտներ, տաճկահայ քերթողներ, եւ մինչեւ երբեմնի վեհետիկեան Հայեր անխտիր կը գործածեն կիսավանկ վերջեր իրեւ յանգ կամ ծայր հատածի, ու սոսկ վորաբար չեն կտրատուիր յարաշեշտ ու

Նախարարաշնչոտ բառեր՝ հատածը չեղտ-
եալ վանկին վրայ բերելու համար՝ մնա-
ցորդը նետելով յաջորդ անգամին։ Բառից
վերջին վանկը ընդհանրապէս յաւ կը հա-
մարեն անդամ մը կամ տող մը վերջա-
ցնելու համար։ Տողին ծայրի ք վերջաւո-
րութենէն կը խորշին քիչ մը, բայց անոր
ալ օրինակները կան, ու ոչ իրրեւ իզա-
կան յանգ. բոլորովին խորշիլի բան մը չէ։
Ահա ասիկ օրինակներ ք ձայնաւորը
պարունակող վերջերս։

Խելք միսք | անոր քրտա.
Մեծ բանի մէջ | էր կապիկը.
Մէկ մը կ'առնէր | փայտը գիրկը.
Մէկ մը ուտը | կամ ճաշիկը.
Մէկ մը կ'առնէր | ռեզն քակը,
Կամ կը գորէր | մինչեւ բակը։ —

Որ ո՛չ միայն | բոլոր օրը | կ'ընէր զանոնք |
անհա՛ գիտս։ —

Սա սը լըսեց | ինչ ընելը | չը գիտցաւ։ —
(Շ. Գ. ԱՅԿԱՅՈՎԱՐԻ)

Պայծառ մանկութիւն | ո՛ր եմ ներդառնալ
Գո մեղեդիք, | Բո բնութ վիտեր։ —

(Ս. ՇԱՀԱԶԻԶԱՆ)

Տըխուր ժպտով մը | փայլի երգիւթէն։ —
Մոլեկի՛ն սեղ մը, | հանդիպ հրապոյր։ —

(Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ)

Ոչ ոք բաւ սա քրդին
Պատենք սիւսը | քամակին։ —

Անուես ինձ կեանք մը | կազմած ես եսի։ —
Փրփրիկ ներսը | դժոխքի հանգրուան։ —

Նախ կեանք, վերջը | լացող մ'իւր վրան։ —
(Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ)

Յուրս ստաւու մը | քափանցեց ներս | իր
սրտէն։ —

Ուր իր դէմք | պիտի պահէր | միտ գաղտնի։ —
(ՍԻՊԻԼ)

Գնւն ես, կամ քէ եեռուն ի խաղ,
Ներք ձայնըս | լըսուի խաղաղ։ —

(ԴՐԱՍԷՐ ԱՏԱՄ)

Հինգ նիստէն վերջը, | երբ օր մը միմակ։ —
Բացուեցաւ դուռը, | դըժտային նուիրակ

Ծանայց իւր գալը, | հեռ իւր բամբիւններ։ —
Եւ աչք զիպուածը, | եկ լաւ դա՛ս մ'ըլլաւ։ —

(Պ. ԱԻԱՄԵԱՆ)

Ձրնուն իր սուրբ | քառաձէ չորս դին։ —
Դէպ ի դատերը | ուղղեց իր հայրը։ —

(Ա. ՓԱՆՈՍԵԱՆ)

Քուրեան էին | ծաղիկները | եւ գողտիկ,
Մանիւկալը, | յամակին ու վարդ, | եւ հիւրիկ։ —

Հըրեւսակը, | զոր սրբութիւն | մ'անմայրոյց։ —
(Վ. ՄԱԼԷԶԱՆ)

Նոյնպէս ըստ վերոյիշեալ Բերականց
պահանջման պէտք էր որ ապօրէն ու
սխալ ըլլար հետեւեալ տողերուն կազ-
մութիւնը, վասն զի կը պարունակեն հա-
տաճիկներ որք նախաշնչոտ վանկերու՝ եր-
կարութեամբ փխտեցած են, եւ կամ ինք-
նին անշնչոտի կը նկատուին (եմ, ալ)։ —

Դուրսը օա՛ղ է, | մէջը օա՛խը,
Եւ քափուած Մ'ն | կըլոր՝ սահուն։ —

Թէ քրտա՛ւր ԵՄ | կամ միայնոյց։ —
Եւ այս օտա իսկ է | սրտիս իմ փոքրիկ։ —

(Մ. ԱՃԷՄԵԱՆ)

Եւ մահամեծն Ա.Լ. | կ'ուզէ երկու բան։ —
(Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ)

Այս երեւոյթները, որք նման բազմա-
թիւ գործածութեանց լակ նմոյշներ են,
ի՛նչ կ'ապացուցանեն։ Չէ կարելի ըսել
թէ գործածողներու տղիտութեան կամ
տկարութեան եւ կամ թէ զանցառութեան
վերագրելի են, վասն զի, ինչպէս կը տես-
նուի, ինքնա կը վերաբերին չափեալ իստ-
քի մեր յայտող գոյն վարպետներուն։ Չինք
կրնար բաւ թէ ներդաշնակութեան նուազ
զգայուն են ու խորթութիւնները չըրբո-
նազ կոչտ ականջներ ունին անոնք, իրենց
անունները ինքնին կը բաւեն այսպիսի
մեկնութիւններ հեռացնելու։ Պատճառն,
ըստ մեզ, այն է որ ոտանաւորի ներ-
դաշնակութեան ըմբռնումը փոխուած է
մեր մէջ այն առեւտներէն ի վեր ուր հար-
կաւոր կը համարուէին վերեւ բացատ-
րուած կանոնները։ Հին ըմբռնման մը յա-
ջորդեր է յայտնապէս նոր մը, աւելի լայն
մը, եւ կարծեմ՝ այսպիսի խնդիրներու
համար միշտ արուեստագէտներուն զգա-
ցումն ու ձայնակը աւելի կշիռ ունին քան
սեռականօրէն աւանդուած հաստատութիւն
կանոնները։ Երբ ալ ընդհանուր եղած գոր-
ծածութեան մը չին պատասխաններ հնոր-
եայ կանոններ, աւելորդ է պնդել անոնց
վրայ, իրրեւ անփոփոխելի պատգամի ու
բացարձակ ճշմարտութեան վրայ, եւ այդ-
պիսի Պրոկուստեան կազապարի մը վրայ
չափել ու դատել յառաջացած արուեստի
մը գործերը, ինչպէս բրած էր երբեմն
Վարդ Սիպիլի քերթութեան ըննադա-
տութեան մէջ, անոնց չափերն ու չեշ-
տերը, ճիշդ վերոյիշեալ նկատումներով,
ինչ ինչ տեղեր իրրեւ թերի մեղադրելով
յանիրաւի։

Հին ըմբռնումները ոտանաւորի ներ-
դաշնակութիւնը մեքենական կազմու-
թեան մը մէջ կը դնէին ու արտաքին հը-
նարքներով կը կարծուէր կարենալ ձեռք
բերել զայն։ Պէտք էր հոս կամ հոն չեշ-
տել, եւ ահա՛ ներդաշնակութիւնը պիտի
յառաջ գար, մինչդեռ միօրինակութիւն
մը միայն կրնար յառաջ գալ՝ միակերպ
չեշտելով։ Կրդ, Յրդ կամ Երդ վանկերուն
վրայ, ինչպէս չափ մը՝ գնացք մը կայ
ու կան անոր քայլափոխները որք պէ՛տք
է որ զգայի ըլլան ձայնի ու չեշտի ելե-
ւելցնելով, բայց այս նիւթական՝ պայմա-
նադրական համաչափութիւն մ'է որուն
չի կրնար հպատակիլ ու համակերպիլ ի-
մաստներուն չարժումը, եւ ի դուր է ջա-
նալ այդ երկուք իրիւրին նոյնացնել։ Չա-
փին չեշտերէն դուրս դեռ ամէն բառ,
ամէն հատած ու տող իր յատուկ գոյնն
ու երանգն, եղանակն ու թրթռացումն
ունին որք փափուկ հասկացողութիւն մը
կը պահանջեն եւ որոց արտայայտու-
թեամբը ոտանաւորին բուն, այն է ներ-
քին՝ թաքուն ներդաշնակութիւնը կրնայ
երեւան գալ։ Ոտանաւորին առողջանու-

թեան արուեստը տնչոյտ կը կայանայ
չափի ու իմաստի չեշտի միանգամայն
զգայի ընելուն ու զանոնք հաշտեցնելուն
մէջ, բայց ոչ ի մի ձուլելուն, բայց որով
չէ կարելի այդ, եւ յայտնի է այլուստ որ
չափի չեշտը կարելի եղածին շափ մեղմ
պիտի հնչէ, առաւելութիւնը տալով իս-
մաստի ու զգացման գունագեղ պէսպիս-
տութեանց արտաայտուել ինչերուն։ Գիտ-
եմք նաեւ որ բառերուն տողին մէջ գր-
բաւած դիւրքը մեծ դեր ունի ընդհանուր
ներդաշնակութեան եւ իմաստի ու զգաց-
ման ու մի աստիճաններուն համար, եւ
հետեւապէս չի կրնար միայն չափական
նիւթական պահանջումներու հպատակիլ։
Այս ամէն նկատումներով, կարի ճգնիմ
հին կանոններ իրենց կարեւորութիւնը
կորսնցուցած են արդի Հայ տաղաչափու-
թեան մէջ։ Բռնի, սուղ վանկ մը ըստ
ինքեան կ'երկարէ նախընթաց վանկը եւ
այդ երկարման մէջ արդէն՝ չակակիւ մը
կը գոյանայ որ կը հաւասարակշռէ ան-
գամին թուականութիւնը։ Ապա ուրեմն
այդ բռնի վանկը ինչու չկարենայ ծա-
ռայել անդամատման, քանի որ մանա-
ւանդ անդամներու վերջավանկերը լաւ
առողջանութեամբ չպարտին բնաւ ուժգը-
նութեամբ հնչել ու չափին բաժանումնե-
րը բուն կերպով զգացնել։ Այսպէս հե-
տեւեալ տողը ո՛չ թէ կը կարգանք.

Մի՛քէ հալուոյ մէջ անձկաւ
Դեղուի՛ ՄԼ՝ հայեցաւ,
այլ՝
Մի՛քէ հալուոյ մէջ անձկաւ
Դեղու՛ ՀԼ՝ մը հայեցաւ։

Բնաւ աննեղ զաշնակ չեն հնչեր հետեւեալ
տողերը՝

Եւ մահամեծն ալ կ'ուզէ երկու բան։ —
Ի՛նչ անուց կ'յայտ սեսարուն,

այլ ընդհանրապէս շատ անուշ, երբ ալ
ու երբն նախընթաց բառերուն վեր-
ջաւորութիւնները կ'երկարենք ու իրենց
վրայէն սահելով կ'անցնինք։ Արդէն տո-
ղից չափական կազմութիւնը ըստ թուոյ
վանկից սահելով հանդերձ՝ իմաստին հա-
մեմատ բնական չեշտին ետեւ կամ յա-
ռաջ տեղափոխումը զեղեակի զանազա-
նութիւն մը չի՞ տար տողերուն ու չափ-
գիւրը միօրինակութիւնը որ կրնար ձան-
ձրալի դառնալ։ Բազմատեղէք Պօպոյա-
կան դատական տողեր որք միակերպ եր-
կուքի կը կտրեն Alexandrin՝ Հիւկոյական
տողերու հետ որք, երկու վեցավանկ
կիսատողերը նիւթապէս պահելով հան-
դերձ, կերպական բաժանում ու գեղե-
ցիկ զանազանում կ'ստանան (4—8, 8—4,
3—9, 9—3 եւն.), ուրիշ ներքին չեշտե-
րով անդամատուած։

ՄԻԱՄԻՏԻ ՄԵ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Ի.

ՐՕԵԸԸ ԷՅՔՈՒԱՐԻԸՍ

ԶԻՖԹԷ - ՍԱՐԱՖ

ՓԱՆԼԱԿԻՆ

ԱՐԱՄ մըն է որ Լոն-
տոն եւս Լոնտոնի ա-
մենէն բազմամարդ, ա-
մենէն մեծահարուստ,

ամենէն տարորինակ քաղաքը: Հակառակ
յուրիս ամբողջան մէջ ըլլալնուս, ոգր պաղ
է սակայն, մշուշոտ, յարափոփոխ եւ
պիտք կրգգամ զգուշութիւն ընելու, թե-
րեւս անոր համար է որ տաք երկրէ ե-
կած եւս Լոնտոն չարաթ մը, առանց դա-
գարի, միօրինակ այդեկիւր եւս օրտանեան
քաղաքը եւ հաղիւ գաղափար մը կրցած
եւ կազմել անոր անունն տարածու-
թեան, գլխաւոր երակներուն, տեսնալու
արժանի բաներուն վրայ: Երեւակայե-
ցէք ինչ զօրեւոր ընդհանր ըլլալ քա-
ղաք մը որ ինքնին, աւելի շատ մարդ կը
պարունակէ քան ամբողջ զրացի երկիր
մը— Պելժիան: Եւ ատոր վրայ աւել-
ցուցէք օտարական ու երկրացի այցելու-
ներու անհատատայի բազմութիւն մը.—
զոր հաշուողներ մինչեւ միլիոնի մը հա-
տուցին,— որ հակառակ թագադրութեան
պերճաշուք հանդիսաւորութիւններուն
յետաձգուած ըլլալուն, չի հեռանար, չի
պակսիր, եւ կերերտկայ, կը տնտեսայ վերջ-
նական լուրերու ու կարգադրութեան մը
պատումին մէջ:

Հիմա ա՛յ, բան մը սորվիլ կամ որ եւ է
գործ մը ընել չանցնիր միտքէս: Ուտել,
խմել, պտտիլ, այս է իտէալս, այսպէս կը
հասկնամ վայելքը: Մօրեղբորմէս ինկած
ժառանգութիւնը անսպասելի կերեւայ
ինծի: Ատոր մեծ մասը կալուած է ար-
գէն, մաս մըն ալ պատրաստ դրամ եւ
արժեթուղթ: Կը գրեմ Պօլիս որ կալուած-
ներուն ձեռք չգալնեն, մի միայն վար-
ձագինները գանձելով, եւ անհրաժեշտ
նորոգութիւնները ընելով: Պատրաստ գը-
րամէն հինգ հարիւր ոսկի ծնողքիս կը
ձգեմ, յանձնարարելով որ անմիջական
պէտքերու գործածեն հոն, եւ նոյնչափ
գումար մըն ալ ինծի բերել կուտամ: Ար-
ժեթուղթերն ալ տրամադրելի բռնել կու-
տամ որ, ապագային երբոր պէտք ունե-
նամ եւ լուր ընեմ, անմիջապէս ծախեն
ու խրկեն ինծի: Կէտ առ կէտ կը կատա-
րեն կամքս:

Առաջնակարգ պանդոկ մը իջեւանած
եմ, Լէսթըր-Սթրիթ, Ֆրանսական թաղին
մէջ: Երկու բան Լոնտոնի մէջ ամենէն

աւելի հաճելի են ինծի. Մէյ մը այն թա-
ղը ուր կը ընկնի, մէյ մըն ալ Սթրիթն
ուր կերթամ շատ անգամ, ցորեկին: Լէս-
թըր-Սթրիթը զուարթութեան սքանչելի
ովտնոս մըն է, անծայրածիր տխուր քա-
ղաքին մէջ որ անապատական ու դերեզ-
ման տին բան մը ունի, գիշերները մա-
նաւանդ եւ կիրակի օրերը: Բազմաթիւ
թատրոններ, փառաւոր միութիւններ,
չքեղ զբօսարաններ, սիրուն սէրէնատ-
ներ, բացօթեայ բանտօմիներ, գիշեր ցո-
րեկ, Ֆրանսական la joie de vivre կը
գնեն ամեն կողմ եւ չես ձանձրանար բը-
նաւ, իսկապէս Ֆրանսա եղածի պէս: Լի-
նակ մառախլապատ ու անձրեւային տըր-
տում օգն է որ անխորժ կատակի մը
պէս կը պաշարէ քեզ եւ որուն ալ սա-
կայն կը վարժուիս քիչ քիչ: Ամէն աղղի
մարդիկ, աշխարհի ամեն կողմէն այլուր
տարօրինակութիւններ, բախտախնդիրներ,
փարա ծտողներ, լկտած կիներ հոս կը
խուժեն եւ միջազգային այլանդակ ու
մշտնջենական տոնավայրի մը երեւոյթը
կուտան թաղին որուն վրայ ծիծաղը կը
սաւառնի եւ որ բացարձակապէս ոչինչ
ունի անգիտական:

Սթրիթն ալ, քիչ անդին, ատոր ճիշդ
ընդհակառակը, զուտ անգիտական հով մը
ունի: Բազմութիւն մը նրբահասակ ու
լրջադէմ ճէնթմէններու որոնց երկար
որտէնկօթները ու երկար գլխարկները
ալ աւելի սլացիկ ձեւ մը կուտան իրենց,
կերթայ, կուգայ, արագաքայլ: Վիթխարի
վաճառատուններ, սեղանաորակն ան-
համար հաստատութիւններ, լեռնակուտակ
մթերանոցներ, անսպաս հարստութիւն-
ներ, բարդ ու բազմաձև գործառնու-
թիւններ, տենդ մը, երկեւեկ մը, տակ-
նու վրայութիւն մը որ եղական միջնա-
քաղաքին գլխաւոր յատկանիշն է եւ որ
իրեն անհուն համախառնային տոնավա-
ճառի մը կերպարանքը կուտայ: Պարապ
մարդ չիկայ հոն: Ամեն բազուկ բան մը
կը գործէ: Ամեն ուղեղ գործ մը կըրկնէ:
Ամեն գործ հարստութիւն մը կը գիղէ:
Time is money, հայրենիքն է: Պէնքի հը-
րապարակը մանաւանդ, Սթրիթն սիրտը,
աներեւակայելի բան մըն է, ուր Րօբը
էքսչէնձ, Մէյնըն հառուկ եւ Պէնք օվ Ինկ-
լէնտ, կը բաբախին միջազգային գործառ-
նութիւններու անսահման հոսանքովը:
Գիշերները, ամառի ու անձայն է, ան ուր
պահակ ոստիկաններ միայն կը հսկեն ան-
բաւ գանձի այդ զէպերուն վրայ: Կիրակի
օրերն ալ նմանապէս, ուր բոլոր այդ
ճէնթմէնները, գործի մարդիկը, Սուրբ
Գիրք կը կարգան կամ քարոզ կը խո-
սին:

Իրիկունները մինչեւ կէս գիշեր, ոգե-
ւորութիւնը անկարգութիւն է. Թրաֆալ-
կոր Սթրիթ, Սթրիթն, Չարլի-Քրօս,
Հայ-Մարքէթ, Րիքըթ-Սթրիթ, Րիքըթ-
տիլի, Բէլ Մէյ փողոցներուն, հրապարակ

ներուն ու յարակից թաղերուն մէջ, Մին-
չեւ ճաշի ատեն կը սլքտամ հոս ու հոն
ձեռքերս գրպոնս, երազուն ու անուշա-
ղիւր, բազմաթիւ թեթեւաշարժ ու զեղե-
ցիկ քեպեր կը սահին արագ, գետնի փա-
տայտակներուն վրայ իրենց ձիերուն
թնդող տրոփը դամելով մէկ գիծի վրայ,
եւ պերճափայլ արդու զարդեր, չքեղաշուք
գեղունակներ փոխադրելով այցելութիւն-
ներու, ընդունելութիւններու կամ զուար-
ճութիւններու տեղումն: Թատրոննե-
րուն առջեւ, երկարաձիգ ու կանոնաշար
մարդկային պոչեր, գոթի իրարու կը
մօտենան, դպչելու, խոսնուելու աստի-
ճան եւ յարաշարժ, բազմազան սողունի
մը սեւ տեսքը կ'առնեն Յորձանապոտոյ
ամբոխ մըն ալ կը փրփրի նեղ ու կարճ
փողոցներուն մէջ եւ կը վիթի ու կը
քաշուի տեղատեղութիւններու պէտ-
Գոյնզգոյն աղբարարութիւններով պոճ-
նուած օմնիպեմսներ հարիւրներով, ետեւէ
ետեւ, Բարեկենդանի charivari կը նմա-
նին, եւ միակ գունաւոր զանազանու-
թիւնը կուգան զնեւ մթաստուեր շէնքե-
րու, սեւ միջնակոյտի մը մէջ ու լազող
երկիւքի մը տակ, Յամաքային Եւրոպայի
գրեթէ բոլոր երկրներէն թափթիւած լպիւշ
կիներու բուղիս հասակածու մը հոս ու
հոն ցոյցնուած, կոմունիստ արդու զարդե-
րով ծպտուն, trottoir կընէ, անցորդներուն
կը կառնի, աչքով, քիթով, բերանով նը-
շաններ ընելով:

Գիշերը ճաշի ատեն, մասնաւոր հե-
տաքքութիւնով աչքէ կանգոնեմ ու դե-
գիրքիս սա տողերը— «ԿԱՐԵԻՆԱ ՍՏՐԱՍ,
Ֆրանսական թաղին մեծ մասը եւ մաս-
նաւորապէս Քարմըրի սթրիթ, Հայ-Մար-
քէթ, Եւրոպայի եւ այլն փողոցները ի-
րիկուն ասպականած են ամեն տարիքէ,
գաղղիացի (Բարիդի մրուրը) պելժ, անգ-
լիացի եւ ուրիշ կիներով, որոնք կը մօ-
տենան ձեզի: Ուշադրութիւն, ախտաւոր-
րին առ հասարակ եւ գոյժ գրեթէ միշտ:
Էրիկ մարդոց մէջ մեծ քանակութիւնով
քաակահատ կայ: Բայց մանաւանդ զգու-
շացէք կանացի սիրազեղութիւններ, որով-
հետեւ ձեռնածութեան մէջ լմնցուցած
են արհեստը. Բայց եթէ հակառակ բոլոր
այս խրատներուն, դժբախտութիւնը ու-
նենաք կողոպտուելու, ուղղակի ոստի-
կանութեան դիմեցէք, որուն կեղծաւ-
տեղին է Վիթթօրիա քարափին վրայ,
Ուէսթմինսթըր-Պրիմի մօտ » Ամեն անգամ
այս տողերը իջելուս, ձեռքս ժաքլթիս
վայելն գրպանիս կը տանիմ եւ թղթա-
պանակս կը շոյափեմ ուր պանքութիւնը
թեթեւ ու ողորկ ուռեցք մը կը ձեւացը-
նեն: Աւելորդ է բռնել որ, ծայրայեղորէն
կասկածոտ, միշտ հետս կը պտտենմ զա-
նոնք եւ ոչ իսկ պանդոկապետիս պահ-
տալ կանցընեմ միտքէս, ինչպէս կընեն
շատ օտարական ճամբորդներ:

Ուտս գեղունակիս յիշատակը դեռ միտ-

քիս մէջն է Ամեն անգամ անոր խորհե-
լուս, չեմ կրնար սիրտի տրոփ մը զայնի:
Բայց ամեն անգամուն ալ զերազանց
գարշտնք մը, սիրտխառնութիւն մը առաջ
կուգայ ներսս, որ թող չիտար ինձ զղջալ
միայնակ մեկնելուս վրայ: Հիմա սահայն,
որ յուրջ աշխատութիւն մը չունիմ եր
զուգեցնէ միտքս ու ձեռքերս, մամանց
մէ գտնալու համար կը թափառիմ հոս
ու հոն կո փնտռեմ բան մը, նորութիւն
մը կեանքիս մէջ, արկած մը, բլլայ ամն
սիրտին կամ ոչ, որ մոռցնէ ինձի վերջին
սրտնեղութիւններս եւ լեցնէ զատակ
մտնիս: Թափուր երեւակայութիւնս Առ-
ջի բերան, իրաւ է որ պոտ մը խորհեցայ
Բարիդ մնայ, ուր մտազրոտանքը չէր որ
պիտի պակսէր ինձի Բայց, նախ շատ
տաք են յիմա հոն ուղերը եւ շատ տը-
խուր է իմ երեւոյթը սա պահուս: Ամեն
մարդ ձովեղերքները կամ ամառանոց է
զագած, թատրոնները գոց գրեթէ, զրո-
տանքները տեղափոխուած: Եւ յետոս, ա-
մենէն մեծ վստա էր *entraîner débaucher*
բլլայ, ես որ այնքան տրամադիր էի աղ-
բանին, տրուած բլլալով աման ձեռք բեր-
ուած ժողովութիւն մը եւ մինչեւ այն
տեսն զպաւսած միամիտ երիտասարդու-
թիւն մը:

Հոս Հնդկոսնի մէջ, քիչ շատ մամանցի
քան կար: Թատրոնները մամանակիս մե-
ծագոյն մասը կառնէին: Հեռաւոր ու մո-
տաւոր *excursion*ներ, պիտիք լինէր երկար
գնացքներ գ շերային պտուտներ կը բա-
ւէին որս լեզնելու համար: Բայց բան մը
կար որ կը պակսէր: Նեղութիւն մը կ'ի-
մանայի ներսս որ կը տարածուէր երակ-
ներս ու մէջ, կը թռչէր ջրիկերս եւ տար-
տամ բոլոր անքններով կը պարուէր հո-
գիս *Spleen*՝ արգիւրը Եթէ հոս, միամի-
նակ, առաջընկերներէ զոգուելու, զի-
քին չէր ինձ գլխէ ելլալ, ինչպէս պի-
տի բլլար Բարիդի մէջ, բայց Սթիւին
փեթակի պէս բզզացող ու յարածուփ
զործուէլութիւնն ալ չէր յանկուցաներ
զիս նետուելու շախ իրեն մէջ, թէեւ մե-
ծապէս կը զմայլէի իր վրան: Կրմրունկի որ
տակաւին պէտք եղածէն աւելի խոսկ ու
անփորձ էի այդ կեանքին մէջը մտնալու
համար: Կը զգայի որ ապրած միջավայրս,
առած խիստ դատարարականութիւնս, վա-
րած մաքուր կենցաղս, շատ ու շատ
կաշկանդած էին զիս, եւ հիմա իմ աշ-
խարհէս հեռու, առանց սլատտսխանա-
տուութեան, առանց աշխատանքի ու մը-
տահոգութեան, բոլոր բաղձացածս ունե-
նալով արամագրութեանս տակ, խենթու-
թիւններու կը ցանկայի, արկածներ կե-
րեւակայէի, որոնց մէջ տաք ու պաղ պի-
տի անցնէր զլուխէս, ինչայի ելլալի պի-
տի, սլոթիկալ կու գէի, հիմա որ աւաղըն-
կալ կերպով հարուստ հասարակ մը բլ-
լալուս, բոլոր զպոսմները կը վերնային
վրայէս, մէկէնմէկ:

Օր մը, Սէյնթ-Ճէյմսի պարտէզին մէջ,
մերկ կնկան մը պէս, թույլ, երկար բարակ
տարածուող լճակին առջեւ, երկաթ քա-
նափէի մը վրայ ընկողմանած, լրացիր-
ներս աչքէ կանցրնեմ, բարի մտքոգու-
թեան մը մեղկ տպաւորութեանը տակ:
Ժամը երկուքն է: Նուրբ նաւակներ,
նետի պէս կը սրանան հանգարտ մակե-
րեսին վրայ լճակին՝ որուն մէջ բոլոր
չուրջի ծառերը իրենց կանաչը կը քանին
թաւիչէ, թրթռուն լատակ մը լոռինէլով
անդ: Թեթեւ հով մը կ'երերտրկայ օդին
մէջ: Վարէն մոթ-գորշ տմպի լան մոր-
թու կներ անգլիական երկինքին լաւտե-
նական լացը կը բերեն սրսկել մեր վրայ:
Կսճապարեմ: Պարտէզէն դուրս կեղլում
եւ քիչ անդին թատրոնի նմանող ահա-
գին շէնք մը, իր ամեն կողմը, չորս պա-
տերը, զոյգ զոյն աղւարարութիւններով
ղեկակաւորուած, ներս կը հրաւիրեն
մեզի: Աղ աղցներուն մէջ այլանդակ բէք-
լաններու, աներեւակալի նորութիւննե-
րու, աշխարհի վրայ եղական պարագա-
ներու մտնրաւան գովասանքը ու թր-
ուագրութիւնը կաւ, զորս պիտի տես-
նանք ներսը: Եւ ամենք տարակոյս չի-
կայ որ չեն նմանիր ուրիշ երկիրներու
մէջ ցուցադրուած եռեք ոտքով կովերու,
եղջիրաւոր տքազաղներու, կամ երկգը-
լուս անասուններու խենդախելաւոր-
թիւններուն մէջ զարմանալի է որ, հազիւ
հատ մը պիտի գտնաք որ կարելի բլլայ
վայելել երբեմն Սարա-Պլանտա մը կամ
Նովէլլի մը եւ հատ մըն ալ ուր կարե-
նաք նոյն իսկ իր հայրենիքին մէջ րմբոյն-
նել Շէքսպիրը, եւ քանի մը նուագահան-
դէաներէ զսա, միւսները ամբողջ աչքի
պատրանք ու հրաշալիորէն ճոխ *décor*նե-
րով ու զգեստներով *ballet*ներ, սիրքեր,
ձեռքի ճարտարութիւններ, խելքէ մտքէ
չանցնող հնարագիտութիւններ, ու մի
փորձեր, զաւեշտներ, անպարարութիւն-
ներ, մահուան հետ խաղացող զգուարին
ու վտանգաւոր խաղեր եւ ուրիշ բաներ
են որոնցմէ միայն զերազանցապէս համ
կաննէ ալ գլխական հասարակութիւնը:

Ներս կը մտնամ Անհուն սրահ մըն է:
—terrasse— Եւ երկրորդ յարկով մը պո-
սակուած բլորտադարձ,—որուն մէկ կող-
մը լայն թատերասեմ մը կը բարձրանայ:
Զորսգին բաղձաթիւ խանութներ, զանա-
զան հետաքրքրական առարկաներու,
արեւելեան նիւթերու, տարաշխարհիկ
նորութիւններու, ճաշարաններ, խմարան-
ներ, սփրիկեան խափիկներու ցուցահան-
դէս, կենդանիներու հաւաքածոներ, թան-
գարան, րմբեցարան, կատարեալ չուկայ
մը վերջապէս որ կէս օրէն մինչեւ կէս
գիշեր բաց է եւ ուր կարելի է մնալ օ-
րերով, առանց ձանձրանալու: Վերի յար-
կըն ալ նոյն բաները, սա առաւելութիւ-
նով որ վարն ալ կրնաս զիտել, ուզած

տեղէր, ինչպէս Պենետան օթեակի մը
մէջ եղած ատենդ: Ամեն մէկ քայլիդ
ինքնաշարժ մեքենաներ՝ ալիս մինիօմէ ա-
նուններ կոխելու բարձրագոյնագ, կոը-
ուելու, նուագածութեան եւ ուրիշ տա-
րորնակութիւններու: Ուրիշ մեքենաներ
ալ ուր ըննի մը նետելով կրնաք զիտել
ներս, ինչ որ կու տեսնէն աւելի զրգոնչ
ու ազտեղի: Բարձրագիւր զլսարկով, պե-
տիւնին ածիլած պաղ սրին պարոններ,
բէնիկներ, իտեղով, չորս աչքով կը հե-
տելն ծակե ուն, ոչինչ չի փախչելու
համար ներսի հրապուրայից տեսարանե-
րէն, երբ անգին ձերուսի ու մեծահարուստ
մրսթըր մը միեւնոս տեսն եւ բարոյականի
պաշտպան ընկերութեան մըն ալ անգամ,
մինչեւ աչքերուն մէջը ներկուած աղջո-
կան մը հետ մաւաղութիւն կուտայ
կատ է: *Royal Aquarium* է:

Վատաւարս տեսներ արգիլուած
են հոս բացարձակապէս եւ պաշտօնապէս,
բայ *traite des blanches*՝ զորձ ընողները
անոր կերպով կը շահագործեն աղ տը-
գելքը ձեռքի տակէ, եւ փողոցները մայ-
թեռուն վրայ ինչոճ կիներէ ուրիշ բան
չես տեսար, որոնք կը հոսին կերթան
ղէպ ի վար, զէպի կեղոններ կոյանդին,
ղէպի Բօքիլ էքստրաիւր: Հոն զուրսի
պէս հսկողութիւն չիկայ եւ ատեկա է որ
գոյն կը զարձնէ ապահով ու կատարեալ
մամագրավար անպարկեշտ կիներու,
ինչ որ առեղծ մը չէ սակայն որ նուա-
գահանդէսի, թատրոնի, պտուտի կամ պարզ
գնումի պատրուակին տակ ուրիշներ ալ
չիկան:

Աղ որը ներկայացուէր շատ ճոխ է
ու տեսակալից: Արդէն իսկ խաւն բաղ-
մութիւն մը կաւ: Դուրսը անձրեւ տե-
ղատարափի է փոխուած եւ մեծ քաղաւ-
թիւն մը ալ կառքերով, կը հասնի, շատ
մը հարսնիքներու շարքի մը պէս: Ուն-
կերդիրներուն տեղը հագարաւոր աթոռ-
ներ, կառք կարգ շարուած, շուտ շուտ
կը լեցուն: Լուսեր: շաւորէն կը վառին
եւ ցոլանալով բաղձանկին հանկիներու
ու փայլուն տառակներու մէջ, զի թա-
կան երազային ետեւութ մը կուտան: ար-
բանին իմանութիւններուն առջին ալ ուր
լեզուանի աղջիկներ իրենց ապրանքը կը
գովին բարձրած այն, ամբոխը հեղեղի նը-
ման կը հոսի, որոնց մէջ լիտի կիներու
ալիքներ յորձանաղոցաւ կը խուժեն: Եր-
կու քայլը մէկ մը նշանաւորութեան կրը-
պակներու մէջ արձակուած գնդիկներու,
կարկուտի պէս հանած չթրտիւնները կ'ար-
ձագանգուին Մէկ քովս ամերիկացի՝ գէր
սեւամորթ մը նստած է գոռոզ մագնիսով,
պզտիկ պիտերով ու փայլուն մորթով, ո-
րուն բարձրագիւր զլսարկը շարունակու-
թիւնը բլլալ կը թուի գլուխին, մինչդեռ
բարձրագիւր ճերմակ օձիքը բոլիչինէլի մը
ծիծաղելիութիւնը կը հագցնէ իրեն: Սեւ
սիկար մըն ալ բերանին կը փակցնէ որուն

վառած ծառի, կտակարար, լեզուին ծառ-
բայերը կը թափու կտակարար Sidi-Bam-
boula եւ Մեհա ք-ն, ներկայացուցի մը
սկսած էր աղէն, երբ գեղականացի շուրք
կին էր սու մանկատունը չորագրեցող մը
հազար, ու զայն մեծութեամբով սեւ գրի-
խարի մը գտած, շեքն սղգեառով վաճառ-
ցող չաչնիններու մէջ եկաւ նստելու:

Թաւարակները վրայ առաջին անգամ
կեանք ու, բարձրանալով ու դերձեցանք
պէս գէր չինացի մը, բարակ ճեղքաւած
քաշուած ու ծառ աղբիւրներով, թափարի
լաւն, ծագողած ու լուսնածնի գէլի մը
վրայ: Բարձրոր հիւստած՝ ետեւն ի վար
կիջնան: Կապուց քննուէ պլուզ մը ու
բանթալով մը հազար է: Երկու ձեռքերը
ետեւ կապուած կը մնան ամուր կերպով
նստարձակութիւն մը կրնէ ու կը նստի ա-
թոն մը վրայ: Բերկ օտքերն ալ կը գո-
նէ ցած անոտակի մը վրայ: Ծառակեր,
ջուլակ մը եւ բերեն կը դնեն մէկ օտ-
քին ծառի եւ ճագոր միւս օտքին երկու
մասններուն մէջը: Ու կը շտ աղ չինացի
կը սկսի մեղի նստալով զմուտին, ամենա-
նստը կտորներ, հիւսնալիւրէն սրտագրու-
գան ու աղու եղանակով միւս Ծառակա-
րութիւններ կը պոթիկան, քրտինքը կը
վաղէ մարդուն ճակատէն, քիթէն, բեր-
նէն, զոր ծառայ մը կուգայ սրբիլ, անոր
ձեռքերը կապուած ըլլալուն համար ե-
տին: Այդ պահուն, յանկարծ ուրիշ պա-
րեն մը կուգայ, կարծախառն, նորբ,
եւրպակուն տարագ հազար, բարձրագիւ

անթերի գլխարկ մը: Ան ալ խառնարձ
թիւն կրնէ, գլխարկը կը հանէ կոշիկին
մէջն ու կը հանէ, զօլլաւն ալ մէջտե-
ղի chevalet մը կը դնու: Բարձր արժող
մը վրայ կը նստի, մէկ ձեռքը երանգալ-
նակը բռնած: Ոտքին երկու մասններուն
մէջը կ'առնէ վրձինը, կը բարձրացնէ, ներ-
կերը իրար կը խառնէ եւ գէմի ճեղքով
կտուին վրայ զնալիլի գիւղանկարի մը
մէջ կը ներկայացնէ մեր չինացի մը
ջուլակը ստքին մէջը առած, թիթու-
ն, կը յուզ մեղի: Որոտալիւր ծախերու մէջ
վարագուրը կ'ընկաւ:

Քովի խափշիկիւ զնալու մէջ ձեռքեր-
մակ ակոսները կերելուն կ'աւարջանա-
նէ, արեւնալիլի լինուերու կ'ընկնէ շարքի
մը մէջ ագուցուած: Միւս քովի կ'ընա,
ժպտուն, ձեռնոցապատ թափիչներովը
հազիւ լսելի ծախիկներ, խուլ թիփիկներ-
նէր կը հանէ: Թեւերը վէշէն վար, վար-
գագուն ու թափուն, կը գնալուն սեւ
ժանեակէ ծալքերու տակ, ինչպէս նաեւ
կ'ընկնէ ու կուրծքը, օրուն նորածնեւ-
թեան համեմատ, չափէն աւելի հոլանի
կը սեղանի ու կը զուշակուին նմանա-
պէս սեւ ժանեակէ ալիքներուն խորը
Չիւ գետեր ինչու, կին մը, նոյն խի կը
աղուսը չէ, միշտ շատ աւելի պիտի յուզէ
զիս սեւերով, քան շատ աւելի գեղեկի
մը՝ ուրիշ, գոյնէ հագուստներով: Ասիկա
տխմար նախաօրութիւն մըն է թերեւս
որ ահագին աղղեցութիւն մը ունեցած է
հաշակիւ, բնորոշ քիտի մեծութիւն վրայ:

Անոր համար աղղեցող սեւը վար է
ու նախաձեռն հակառակութիւն մըն է ա-
կի ձեռնաթիւր ու սարսաղին աղղեցող-
թեան հետ, զոր կը ծածկէ, զգուշութի-
ւակի սուր բնածայիլով աչքի պատրու-
քով վարկալիւս Լաւն սեւ գլխարկին ալ
միշտ սիրածն է, երբ Լաւն ու շատու-
նագող փունջի մը վրայ, ամսովանէ մը
պէս կը ծածկեն ու չոր կուտան: Այդ
ալ, անոր համար թեւս ու, գէլի մը
ոլջուի ալ աղղոր ըլլաւ, միշտ պարէ
կիտառուերի մը մէջէն գիտել, աւելի
խորհրդաւոր ու աւելի զիւր տեսնալու
համար մանր մունր թերութիւններէ, քան
ՕՐԱ պոչառութեան մը մէջ:

Տիկինն վար ինկած հազարաւոր տն-
միջապէս կը դերձեցնէ եւ իրեն կուտած
փախարէն չնորհալուութիւն մը ու չնոր-
հալի ժպիտ մը գրպանելով: Վարագուրը
կը բացուի ծագող պարտ մը, բաց գոր-
շագուն տափառով լուսնին կոշիկնե-
րով, ճերմակ ժիլէ ու երկար սեւ սրտէն-
կով հազար, մէջտեղը կ'առնած է, եր-
կու բնածայիւր ծառերը, ժիլէն թե-
ւերուն անցուցած աղղեցողականութիւն: Ա-
սոր արտակարգ կարողութիւնը միտգու-
թեանը մէջ կը կայանայ: Հանգիստեալ
նորուն մեծ մասը ախարհի ստեղծումէն
մինչեւ այսօր շատ մը կարիւր ու ան-
կարիւր պէպքերու թուականները իւր
հարցնէ իրեն եւ ինք առանց վարկեան
մը մտածելու ճիշտ ու ճիշտ կը պատաս-
խանէ: Ինչ կուգէ հարգող գէլ, կը բռնէ

«Ծ Ա Ղ Ի Կ» ի թիւ 10 11 (7)

ԱՆՈՒՉՔԱ

(ՎԻՊԱԿ ԹԻՒՐԿԵՅԵԹԻ)

ՅԱ այցելութիւններու մէկուն
միջոցին (այն տան 20 տարեկան
է) առաջին անգամ ըլլալով
տեսայ նիհար աղջիկ մը սեւ աչքերով, գրեթէ 10
տարեկան, Անուշքան էր, հայրս ինծի բռնա օր ա-
նիկա օրը մըն էր զորս օրդեղաւոր էր եւ ալ բնա-
ռաշարութիւն չընէ այդ խորհրդ տղուն՝ լսին եւ
գիւրալմէր վայրենի պղտիկ անասունի մը պէտ
Ամէն անգամ որ կը մանէր հօրս նախընտրած սեւ-
եակը, բնորոշակ օրաճ մը՝ ուր մայրս մեռած էր,
եւ այնքան մաթ օր ցորեկ տան լսել կը վառ-
ուէր, Անուշքան կը փախէր եւ կը ծածկուէր մեծ
թիկնաթոռի մը կամ գրադարանին ետեւը: Դեպ-
քան ռազմը օր երեք կամ չորս տարի ասոր վը-
րայ պաշտօնին պատճառաւ արկղալիմ հօրս ալ-
ցելիւն, բայց ամէն ամիս իր ձեռքէն քանի մը
տող կ'ստանայի որոնց մէջ շատ ցանցաւորէն Ա-
նուշքան խօսքը կար եւ երբեք մանրամասնութիւն
մը իր վրայը: Այն տան հայրս յիշուան տարե-
կանը անցած էր բայց դեռ երիտասարդ կ'երե-
ւար, հետեւաբար երեւակայեցէր անակնկալ
յուզմանը երբ մէկէն նամակ մը կ'ստանամ մեր
գերակառնուն որուն մէջ ինծի կ'ընդունէ թէ հայրս
գտածաւոր կերպով հիւանդ է եւ ինձմէ կը խնդրէ

կարելի եղածին չափ շուտով երթալ իրենց ելմէ
կուղմ վերջին անգամ հայրս տեսնել:

Դուռով կը մեկնիմ եւ հայրս դեռ ողջ կը
գտնեմ բայց զրեթէ վերջին շունչը տալու վայր-
կեանին, զոճ եղաւ զիս տեսնելուն եւ իր վտիտ
թեւերուն մէջ սեղմեց զիս, մասնաւորապէս մը
ուղղեց որով մեծանոյն տան մասնաւոր թափում-
ցելու եւ ինծի համը աղաւաղ մը ընկաւ ձեւը
ունէր եւ ինձմէ խօսք առնելէն ետք իմ էր վերջին
փափաքը պիտի կատարեմ, հրամայեց իր ձեռք սե-
նեկապետին Անուշքան բերել տալ: Դեռունին
զայն բերաւ, հազիւ թէ տղի վրայ կընար կենալ
եւ իր բոլոր անգամներով կը գողար:

— Ահա տալիք, ըստ ինծի հայրս մեծ ջանքով
քեզի կը յանձնեմ աղջիկու, քու քոյրդ, Անուշք
քեզի պիտի բացառէ միտքածը, աւելցուց ինծի
ցուցնելով ծառան:

Անուշքան սկսաւ հեծկտալ եւ անկողին վրայ
ինկաւ գէմը ծածկելով: Կէս ժամ ետքը հայրս
մեռաւ:

Ահա տալիք ինչ որ իմացայ:

Անուշքան աղջիկն էր հօրս եւ նախկին ունե-
կապառուհի մը թափառում տեսնով, շատ լաւ
կը յոշեմ այդ թափառումն, բարձրահասակ, միտին
աղբերով, ազնուական մտայն եւ խիտ զիմաղծե-
րով կին մըն էր որ հայրս եւ անմատչելի աղջկան
մը տեղ կ'առնէր: Այնպէս որ ինձի կարելի եղաւ
հասնիլ Անուշքան յարգալի գողտրաւոր հաշիւին
նկարով լեցուն պատմութիւնէն, հայրս ուղարկ-
ութիւն սկսած էր բնիկ թափառումն մօրս մահ-
ուրէն քանի մը տարի ետքը: Այդ միջոցին թա-
փառում չէր մնար հօրս տանը մէջ այլ իր մէկ
ամուսնացած քոյրը հետ կը բնակէր եւ ստանցած
էր հաւանքը հսկելու պաշտօնը:

Հայրս շուտով սկսած էր համարել անոր եւ

երբ ես գիւղէն մեկնեցայ նոյն խի խորհած էր
անոր հետ ամուսնանալ բայց անիկա ընդգիւն-
ցած էր հակառակ հօրս ստիպումներուն: «Հաւ-
գուցեալ թափառում Այսպիսիս արտասանեց
Նար-Ք» յարգանքով զորն մօտ կեցած, ձեռքերը
կ'առնէր, շատ ողբիտ անձ մըն էր, բնաւ չուղեց
հօրդ փառ պատճառել, — Կո՛ւս ձեռք կ'ընէր
հօր տեղի տիրուհին, ինչպէս կ'արեւի է, գոչեց
ուղղուելով ձեռք հօր իմ ներկայութեանս: Այդ
կէտին վրայ անդրադարձնալով, թափառում չու-
ղեց նոյն խի բնակութեանը փոխել, անիկա միշտ
քոյրը տեսնէր մայր Անուշքանին հետ: Երբ աղայ
է կը յիշեմ որ թափառում կը տեսնէի տն-
քերը եկեղեցիէն մէջ: Անուշքան թափառումով մը
զլուխը ծածկած, գեղին շուր մը ունեւուն վրայ
գիւղին միւս մարդիկներուն քով կը կենար, պա-
տահանի մը մօտ: Եր խիտ կ'աղղեմք կը գրծ-
ուէր քոյրակի նկարէն ապակին վրայ եւ անիկա
կ'աղղէր համեմատ ծանրութեամբ մը, չափաւոր
խոսքով: Տիկն փառնալիկութեւ սովորութեան
համեմատ եւ մասններուն ծայրերը գետնին դնե-
լով ծակաւոր դնէր տառաք:

Այն ժամանակ երբ հօրեղբայրս դիւ հետը
տարած էր պղտիկ Անուշքան երկու տարեկան էր
եւ ինք տարու եղած տան մայրը կորնցուցած էր:
Թափառումն մահուրէն ետքը հայրս աղան իր
մօտ առաւ, քանի մը անգամներ արդէն այս բա-
նին փափաքած էր բայց թափառում միշտ ընդգի-
մացած է, կ'երեւակայէր թէ Անուշքան ինչ զգա-
ցած ըլլալու է երբ զայն հաստատած են անոր
բնակարանին մէջ որ Տէրը կը կոչէին, մինչեւ հի-
մա անիկա պահած է յիշատակը այն օրուն ուր
առաջին անգամ ըլլալով մետաքսեայ շրջադեպ
մը հագած էր եւ իր ձեռքը համարած էր:

Մայրը զինքը խոտութեամբ մեծցուցած էր,

Նեոն, թաշկինակներն կ'ուզէ։ Ամենքն ալ կուտան։ Մէկն ալ ի՞նչ քովի անգլուհիոս Անուշարատը, պղտնի, brodé թաշկինակներ, ձմրթկած, գունազգեզ Ամենքն մէկ դուլի մը մէջ կը խոթէ եւ կը հանէ ջուրերը չորս ծալէն վողգճելով։ Թաշկինակներն տէր կրնոր յուսահատական ճիւղեր կ'արձակեն։ Աւելի թաշկինակ չունին վաւեր, հապս եթէ փափակ քիթերնին վազէ։ Մարդը անտարբեր, կը սխմէ, կը քամէ եւ ամենքն մէկ, ձեռքէն բռնած պզտիկ երկաթի փոփկի մը մէջ կը սղուցուէ։ Կտիարիչն կը գոցէ, ձեռքի baguette ուր մոզակալ բռնեալ կարտասանէ ու ալ լանդակ ձեւեր կ'ունէ, ամենուն քաշքաշ փրփրելով միշտ փոփկի ձեռքը բռնած։ Եւ անալանկառ երբ քանայ դան, մէկիկ մէկիկ բոցոր թաշկինակները գորս կը հանէ մէջէն, չորցած, ծալուած, արդէ կ'ուտած, զիտ տաք տաք եւ կը յանձնէ տէրերուն։ Եւ միեւնոն փոփկին մէջէն կը հանէ ալյուսի ճերմակ մուկ որչափ թաշկինակներ արդու հոգեան։ Հանգիստական ձեռք կեղցէ՛ կը պոսան Ironer մուկերուն հաղկին երբ մենք չենք կրնար բմբռնել թէ ինչպէս չորցան ու ծալուեցան թաշկինակները անանկ կ'որձ միջոցի մը մէջ ուր առ բռնը տակը բնի էր նիւթապէս, նոյն իսկ ջերմոցով ու արգուկով, մօր-ցու ձեռքով։

Ան անգամ միջնարարին, որ քիչ մը երկատ կը տեսէ, կը հրաւիրեմ բնկերու։ Հիւս գործ մը բնիկ միտին եւ զովտուցիչ մը աննիւր Սիւով կընդունին։ Մանր մանր սիրուն յիշատակներ կը գնենք, հոնտեղի պզտիկ խառնուկներէն ուր լիզուածի ազդիկներ ատաղձակարգ քեզկեանստարութիւն կ'ունեն մեզիս։ Հետաքրքիր ակնարկներ մեզի կը զննեն։ Անձրեւը հեղեղաման կուգայ գուրսը, պատուհանները տրակելով եւ ձեզունին վրայ, փչելով պէս շատաչելով։ Ան չի խոսիր շատ։ Վեր վառ կը պատնիք։ Նախ իտալացի կարծած է զ'առաջնորդի մագեթուս ատառտութենէն ու սեւութենէն կը դառնելով, թէ եւ ամբողջամ պիտեսր հակառակը պիտի ապացուցանէին, եթէ դեբասան չէին իտալիան կը ճանչնայ ի՞նչ, ձեռն մը հոն ապրած ըլլալով։ Ինչպէս ապրած կ'աւելի բնտանիքի մը զաւակն է։ Հիմա, զեպիւնէն բարձր, քսան երեսուն մեթր բարձր, գրեթէ ձեկունին մօտ, նոյնչափ մեթր տարածութեան վրայ մետաղէ թելի մը տակ, ուռական մը կը պրկեն, ապահովութեան համար թելին վրայ maillot լազիկի մը հեծանիւ նստած, երկաթուղիի պէս, օդն մէջ կերթայ կուգայ, ետ ետ կերթայ, փորձեր կ'ընէ, մէկ անիւր օդին մէջ, պարտադիր թեան մէջ բռնած։ Ահագոյ՛ ժ զովորդը ափի բերան, սրտատրոփ, ուշադիր կը հետեւի։ Աղջիկը վերջին աստիճան գծուար, անհաւատարի փորձեր կ'ընէ վերը։ Ծափերու մէջ, անվտանգ

վար կ'ընայ։ Վերջէն, վարը, երկու երկու տարարներ, բեմին վրայ պրկուած թելի մը վրայ թէ՛ կը խաղան, թէ՛ կը ցատքեն, փորձեր կ'ընեն, առանց հաւատարակչու։ Թեան անհգ փայտերու, ինչպէս մեր կողմերը, եւ թէ՛ ջուրակով եղանակ մը կ'առնեն իրաւ, ու բնկերակցելով։ Ինչ որ սարսափելի է առ պահուն առանց նուազը բնկատելու։ Կամ թելը կ'որսնցնելու, չուանին վրայ երկուքին մէկ, կրկին կրկին քայլերով գործենք։ Եւ Աստուածան զմաւորութիւնը բմբռնելու համար, մարդ թէ՛ ջուրակահար եւ թէ՛ մարմնամարդիկ ըլլալու է։ Հագարուէկ գիշերներու մէջ ըլլալ կը կարծենք։

Բարեկամութիւն երեւոյթը կը կարմրին եւ հովաւարը ջրածիգ կ'երգով կը չարժէ միտքնալ։ Սեւամորթ աներկազին ծուռ ծուռ, նախանձու ակնարկներ կը նետէ մեր նորահաստաւ բարեկամութեան վրայ։ Ահ, կ'ըսեմ ինքնիրեն, ծաղրելով զայն, ճերմակ կնկան աչք մի՛ տնկեր, ով բարեկամ, Լինչի օրէնքին կը հետդիպես ետքը։ Եւ ումին չափաւ տալ ուղող աքաղաղի մը ձեւերը կ'առնեն։ Յարգարի խոսակցութիւնը կը շարունակէ մեր մէջ, ջնջին նիւթերու վրայ։ Եւ, արդէն իսկ ազուր հեռապատկերներ, սիրտին տարփայի արկածներ կ'երեւակուեն։ Տարաւոյս չիկայ, որ ան ալ ախորժած է իմ բնկերութենէն։ Հիմա կ'արգը պիտիք Լիւի փորձերուն է։ Եւ որ հեծանուորը մըն եմ չեմ կրնար հիացում զապել։ Կատարելով հրաշքներ կը գործեն։ Տեսալու է, զաւաղաբար մը կ'ազմելու համար Պատմելով, նկարագրելով բան մը պիտի չհասկցուէր եւ շատ բան պիտի կ'ուտայ։ Եր չանկանութենէն, հրապոյնէն։ Մարմնամարդի ապացուցելի փորձեր կուգան յոյսնել աւնոյ շարքը։ Ծափերը կ'ընկնեն, անվերջ կը շարունակուին։

Էս վերջը կուգայ հանդէսին clou-ի Looping the loopը։ Վերէն տախտակի չեղ ու չիւծու գառիկի մը վալէն, պիտիք լիւթը ինքզինքը կը ձգէ եւ կ'ընայ ինչպիսիքըն ալ շատաւոր, նոյն արագութիւնով կը բարձրանայ միւս կողմէն վեր, շրջանակաձեւ տախտակաւ մը մէջէն, որուն ձեզունէն երկվարկեան մը կ'ախուած կը մնայ, ոտքերը վեր, գլուխը վար, մահուան վտանգով չրջապատուած, կրակի պէս pèda'ler ընելու վրայ, ճիշտ ալի ձեւով, ինչպէս կը տեսնաք շատ անգամ ճաճեր, ձեզունին փակած։ Աւալին անգամն է որ տեղի կ'ունենայ այդ փորձը հոս, ինչպէս նաեւ cercle de la mortը որ պիտիք լիւթի ոչ նուազ վտանգաւոր փորձ մըն է։ Ընկերութիւն յառած ու յուզուած, լալու տրամադիր վիճակի մը մէջ, կը վախնամ որ հիւս պիտի մաւրի եւ թեւերու մէջ ինչայ։ Այդ գիրքին մէջ, երեւան կուգան իր առջեւի երկուսը ակառները որոնք որկրամուր, գիշա-

տող բան մը կը գնեն իր բարու չորս թաշկինակներու մէջ եւ կը հակառակ գլխի կուսական անմեղունակ արտայայտութիւնը։

Եռանգագին հաւորանքներու մէջ, փոփոքր կը վերջանան։ Ժողովուրդը անվիշտ քի կ'ընայ եւ կը ցրուի ասդին անդին, անձարաւիր շէնքին մէջ, ապր ու վրան։ Դուրս հիմակ մեծեր կ'առարկաւոր կուսած է եւ անձեւը միշտ կը շարունակէ կատաղութն շաշել։ Աւազ անեմ, աս աչխարիկ կ'անայ բոյսերով չրջապատուած, ջուրի ու տրեւներու շատրուանագում մը կը յորդեն, որուն վրայ լուսնի խորս ձեր կուգան խաղալ։ Ասդին, արձաններ կ'անշարժանան յաւերժական շարժան ձեւի մը մէջ կ'ազաւորուած։ Հիմա մանր մանր ներխուժող մեծ սկսած են ամեն կողմէ։ Մենք վաղնիկներու սփռիւնն բոլրապարի մը ներկայ կ'ընենք եւ շատ հաճելի կը գտնանք։ Ահ էք ուրիշ հետաքրքրական տեղւոյնք կը մտնանք կիլլանք։ Մեծ ասագունը կ'երթանք ուր կ'ընեն ու փոկեր փորձեր կը կատարեն ջուրին երեսը ու խորը։ Յետոյ ճաշի կը հրաւիրեն բնկերու հիւս ու չի մեծեր։ Մեւ ամբողջ ամերիկացիներ կը նշմարեմ որ, զաւղունի երեւոյթով մը մեզի կը հետեւի։

Մեծ բողբոջի մը կալ ճաշատու հին մէջ։ Մէկ երկու ճնթիւններու կը բարեւեն նոր բարեկամութիւն, որ մարքիզուհի մը ձեռքի մեկըր ունի։ Օտիւնա կելի, պատուական ճաշ մը կ'ընենք, առատ շամբանեալով ոտոզուած։ Մտերմութիւններն ալ, զուարթութեան հետ, իւրենց ճամբան կը քայլեն, խառնոց սակաւն քաղաքովորութեան սանձաններէն գորս ելլալու։ Լոնտոն հաստատուելու ծրագրերն կը պարզեմ, երբայի հետ բողբոջ ձակ գործառնութիւններու հեռապատկերներ կը գծագրեմ ձեռքի լալն շամբու մեկուրով, եւ այդ շինուած պատմութիւններուն հետ մէկտեղ ներսիդիս եղած։ չեղ ուղջ գորս կուտամ, կէս գինովի խանդակաթ սրտագեղուններու մէջ։ Ան ալ ամեն բսածիս ակառջ կ'ախելու երեւոյթը չունի եւ ուղածը մօրի կ'ընէ ուղածը չընեն, կարճ կարճ պատմութիւններ միայն տալով, որոնք աւելի հարցումներ են կարծես կ'երեւայ թէ արտառող բաներ ալ կ'ըսեմ երեւմ, զուարթութեան մէջ, որոնց հազիւ թեթեւ ժպիտով մը մեղմութեամբ շանդիմանական նայուածքով մը կը պատասխանէ։ Կ'ըսեմ թէ նպատակ է անգլուհի մը հետ ամուսնանալ, նախ անգլիկներէն կատարելագործելու համար, եւ յետոյ սիրային վիշտերս մոռնալու համար։ Որովհետեւ, — զաղդիական հեղեղաբանութիւն մը փոխ աննկով, — ոչինչ կը գտնամ անգլուհի մը անզգամ ու անխղճով սէրէն աւելի զովաջնող, խանդ մարող եւ սիրային վէճքեր սպիացնող բան մը։ Չախորժիր։ Պատշաճութեան գիծէն գուրս ելլալ սկսած եմ։

Ճոշր աւարտելուն, հաշուեցուցակը կուգեմ, զոր քիչ մը չափէն աւելի աղի կը գտնամ, իրենց կերակուրներուն գրկովին հակառակը, բայց մեծազարթութիւնս չեմ աւրեր եւ գրամապաւակս հանելով, պանքոթ մը կերկարեմ Պանքոթներուն խորձը չող մը կը վառէ ընկերուհիս սէքերուն մէջը: Ետքէն, նուագահանդէսի մը ներկայ կըլլանք, որո՞ւ միջոցին տարող, գառնուկի մը պէս չեղ եւ հոս, բնորոշացած ու յոռի կը մնամ ամբողջ գամուած, գեղանի տիկնոջ քովը, որուն հետ երբեմն կարծիքներ կը փոխանակենք ցած ձայնով: Քուէն ունիմ կարծես Մըթնայորտը շուշուով ու սիկայի մօտ ծանրացած, գլուխս գինիէն տաքցած ու աչքերս լոյսերէն յոգնած, կը ճնշեն վրաս կարծես փամը գիշերուան տառնուկէսն է: Բազմութիւնը հետզհետէ պակսելու վրայ է: Մենք ալ կեղծաբար Դուրսը անձիւնը դադրած է: Դրան առջին համալցեալտար սպասեակ մը տիկնոջ կողքը առաջ քաշել կուտայ: Տիկնոջ կը հրաւիրէ զիս իր կողքովը երթալ եւ եթէ կուգեմ, թէյ մը առնել իր տունը: Բնական է որ կուգեմ: Կերթանք ու կերթանք գիշերին մէջ: Կը ջանամ դանազանել փողոցները, ապակիներուն ետեւէն եւ միտքիս մէջ ամենքն ալ իրար կը խառնուին եւ չեմ կրնար ելլալ մէջէն: Գառքին մէջը բռնտուած ծանր անուշահոտութիւն մը, բոլորովին կը թմբեցնէ զիս: Զիտուն համալցալի ու մեծաձայն օտնատրոփները կը հնչեն պահապանի ճակարի հարուածներու պէս, ետեւէ ետեւ, փողոցի իրիտ խիտ դրուած ամեն մէկ յապտերներուն առջեւ կէտադրութիւն մը ընելով կարծես:

Մեծ պղտիկ փողոցներէ կ'անցնինք: Ալ թելը կը կորսնցնեմ եւ չեմ գիտեր, չէ թէ Լոնտոնի, հագա աշխարհի ո՞ր կողմը ըլլալու Դիմովութեանս ու ընդարմացուիս մէջ, մինակ դրամապաւակս յիշելու չափ խելք կույ գլուխս, եւ ձեռքս, վարժութիւնով, երբեմն դուրսէն կը սրբանմ գրպանիս վրայ, բան մը որուն զարմացումով կը հետեւի գեղանի բարեկամուհիս Յանկարծ կառքը կը կենայ: Վար կիջնանք ու կը քալենք: Նեղ փողոցէ մը կանցնինք լայն պողոտայի մը մէջ գտնալու համար ինքզինքնիս: Անկից ձախ կը դառնանք ու նորէն նեղ փողոցակի մը մէջ կը խորասուզինք ուր ալ կողմը բաց դուռնէ մը ներս կը մտնանք: Միտքովս կը փնտռեմ ու չեմ գտնար թէ ինչո՞ւ կառքով չեկանք մինչեւ հոտ եւ քաղցրինք այդչափ ճամբայ: Զայն ձուն չիկայ: Լապտերներու լոյսը մեղմորէն կը լուծուի թաց գետիկներուն վրայ: Հեռուէն տղաքներ սուշելով կը զուարճանան: Միմիայն դուրսէն նայելով չեմ հաւնիր տունին երեւոյթին, ես որ հոյակապ ապարանք մը կերեւակայէի, իր արդու զարդէն եւ իրաւցնէ ապարանական կառ-

քէն դատելով: Ակամայ անվստահութիւն մը կը մտնայ փորս:

Երեք յարկ վեր կեցանք: Բաց դուռնէ մը լոյս կերեւալ: Ներսը սեւամորթ մը տեսնալ կը կարծեմ: Բարեկամուհիս որ առջեւէն կը քալէ, կը նետուի դուռը գոցելու համար: Կանցնինք: Ետեւն ու դուռը նորէն կը բացուի կամայ մը: Ասանդամ լոյսը մարուած է եւ մութին մէջ նայուածքի երկու կայծեր կը շողան ու խնդացող բերանի մը ակունքներուն ձերմակ շարքը կը գծագրուի, կմախքի մը պէս: Քոյի սենեակը կը մտնանք: Մաքուր ու քիչ շատ աղուոր կահաւորուած սենեակ մըն է, յարակից ննջասենեակով մը ու խոհանոցով մը: Կանաչի գգիւթի բոյր մը ծաւալած կը մնայ գոց պատուհաններուն ետին: Ժամ մը վերջը թէյը կ'առնենք:

Հետեւեալ առտուն լոյսը շատոնց ծագած է երբոր կարթնեմ, միեւնոյն սենեակին մէջ, Զարմանքս մեծ կըլլալ, տեսնալով որ մինակ եմ: Ներս դուրս կը նայեմ, մարդու հետք չիկայ: Զանգակը զարնել, առաջ կըսկսիմ հագուելու եւ ձեռքս անմիջապէս թղթապանակիս կը տանիմ: Դրպանս պարտալ է: Դուրս կը նետուիմ: Նեղ փողոցէն կը դառնամ եւ լայն պողոտային մէջ կը գտնամ ինքզինքս: Թեւեւս նպատակով մը, բայց բնազդաբար միայն, փողոցին անունը կը նայեմ: Հուսովի վրէժով Լոնայթլիփը՝ Բայց ես պիտի յիշեմ այդ անունը: Լոնտոնի ամէնէն վատանուն թաղը, կարծեմ: Այո՛, այո՛, հոս չէ՞ որ անգտանելի որովանահատ ձէք...:

Ու անմիջապէս, զգացած բուն վախէս, միտքիս մէջ ջուրը կ'ինայ: Վիքթորիա քարտիկին վրաս, Ուէսթմինսթըր Պրինսիպալ, օտարականութեան կեդրոնական պաշտոնատունը երթալու եւ բողոքելու գաղափարը Օ՛հ, ինչ բարեբաղդութիւն, կը խորհիմ յանկարծ, նորէն այս վայրկեանիս ողջ ըլլալու: Այդ կնկան մեղսակիցը, այդ սեւամորթ ամերիկացին, հապա եթէ որովայնահատ ձէքը, կամ անոր արքանեակներէն մէկը ըլլար: Ենթահակալութիւն մինակ փարաս առնելուն: Հիմա իրաւունք կուտամ գրեթէ իրենց, ես որ այնչափ ապուշ գտնուեցայ այդչափ խեղճ ծուղակի մը մէջ ինչալու համար: Ա՛ն քեզի սիրտին արկած մը, սիրելի պարոնա: Բայց կը խորհիմ որ ասանկով է որ փորձառու պիտի ըլլամ, չէ՞: Փարային համար ալ չեմ գալիր այնչափ, հոգիս ողջ ըլլալ, սեպլ թէ քէյֆիս կերայ, դեռ այնչափ կայ ետին: Եւ յետոյ ես չեմ եղած շահողը վերջապէս:

(ՅԱՆՎԱՆՆԵՍ ՏՈՂՄԻԿ)

ՄՈՒԴԱՅԻՆ

ԵՂՈՒԱՐԴ ԳՕԼԱՆՃԱՆ

Մ ՈՒՐԱՅԻԿ իր, ամբողջ տոթ մէկ իրիկուն, Երբ հորիզոնն իր քաղցին հետ կը վառի, Մայթին վրայ կը անկուի զողորմուն, Խունկի նման տեղոյն ու պարզ ու արի:

Մէկ ձեռքն օդին մէջ կը յառի շփոթած, Դէպ ի երկինք եւ դէպ ստուեր մ'անցորդի, Մինչ միտ ձեռքով կը հողովէ յամբընծայ չին համարչ մ'որ չափ տայ երգին որ յորդի՛:

Եւ պատին տակ, նոճիներուն շուքին հետ Խառնուած իր թշուառ ստուերն ու թրթուր, Թուի երգն ինքն է եւ մարմինն է անհետ, Եւ լսեմ զինք քան թէ ճեւեմ ճամբուս վրայ...:

Վանկերու հիւսք մ'է, հնչական լար մ'աղու, Աղօթքներու տեղոյն մարմին թեւաւոր, Հմայական ալիք մ'է նուրբ գոր թողու Մեռնիլ տարտամ համբոյրով մը՝ ամպին խոր...:

Զե՛մ նայիր ես իրեն, ա՛յնքան զինք մոռնամ, Իր աղօթքին լոկ հնչման մէջ դեղերիմ, Ես չե՛մ փնտռեր խմաստն, որոշ կամ տարտամ, Այլ զգամ երգն իրը ալիք մը մոռելիմ:

Իբր ալիք մը, վերջապետով՝ ուկեփուռ, Երկինքներու հուկ կրակին տակ ուռած, Վսե՛մ ճիգով, ա՛ն տեսչալով այն աշխարհ Զոր կը թողու մահն իրմէ վե՛ր, մոռնամ:

Եւ իր հնչումն, երկարածից, ծանր ու լուրջ, Դաշնակաւոր, ժամբովով դարձգարձուն, Ալի՛ք մ'է ուր հալի՛ մարմինն իբր անուրջ, Ինչպէս շաղիկ մը ծփանքին տակ ծովուն...:

ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՆԱՆԴԵՍ

ԶԱՅՆԱԿԱՆ ԵՒ ԳՈՐԾԻՄԱԿԱՆ

Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՓՐԱԶԻ ՍՋԳ. ՀԻՍՆԵԴԱՆՈՅԻ

ԲԱՐԱ, ԹԷՓԷ ՊԱՇԻՍ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԵՋ

★ Մարտ 7/20 Կիրակի ցերեկ ժամը 7 1/2ին ★

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ ամէն հաւանականութիւն կայ որ շնորհիւ կազմուած յանձնախումբին, ի նըպատ էջտի Գուլէի Ս. Փրիչեան Հիւանդանոցին տրուելիք Նուագահանդէսը թէ արուեստագիտական եւ թէ նիւթական օգուտի տեսակէտով տարւոյն նմանօրինակ լաւագոյն յաջողութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ:

Հանրութիւնը արդէն զիւրաւ կ'ըստառէ Հիւանդանոցին ինպատու տրուելիք Նուագահանդէսին տունակները: Կազմուած յանձնախումբն ալ լաւագոյն տարրերէ բաղկացած, ապահով ենք թէ ուրիշ տարիներ կարգ ու կանոնի մասին յայտնուած դժգոհութիւններու այս տարի ալ չպիտի տեղի տայ:

երբ Պարոն Տ. Ա. իրողութեաններ կը պակ-
տեցնէ, յիշատակուած իրողութեանները կը
գիտնէ, եղածին ճիշտ հակառակ ուղղու-
թեամբ, իր կողմէ բանեւ կ'աւելցնէ, ա-
սոր թէ իր ճիշտ եւ թէ որոշ իր յիշուով
զ'զծանդ կ'ըստիւ Ոչ մէկ խմբագիր
իրաւունք ունի զեղծանելու:

Եթէ Վլասիսի խմբագիրը զեղ-
ծանելն է որ իրեն համար իր իրա-
ւունք կը պատնիս, աւելի զէշ իրեն
համար: Վլասիս թէ այս առթիւ ես
չեմ' կրնար գրական ժամանակագրու-
թիւն մը իրեն յատուկ նկատումներով
զեղծանող խմբագիրը անտարբերու-
թեամբ ընդունիլ եւ ըրածին մասին
լուռ մնալ:

Մ. ՇԱՄՏԱՆՆԻՍ

ԽԵՂԱԹԻՒՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ

Ձեռ գրեք թէ ո՛ր, բաց կը յիշեմ
կարգադրած լլալ որ փրատական լրա-
գրութիւնը իր հիմնագրին մէջ առաջին
տեղը տուած է սա սկզբունքին: Եթէ
պատահի որ հրապարակուի սխալ մը
գործես, այլեւս մի' անգրադանար անոր
վրայ, որովհետեւ, եթէ հարկը հոգի տե-
ղեկացան սխալիդ, զայն խնդիր մը բնե-
ւոր է և վրան վիճարարելով պատճառ
կ'ըլլա որ մէկ քանի հարիւր հոգիներ ալ
խմանաւ:

Մասիս խմբագրագետը, քանի որ
չգիտի ուրանար իր գրական խեղճութե-
ան մը, լատագոյն բանը որած կ'ըլլար հե-
տեւելով ֆանտաստիկ լրագրութեան սրկը-
բունքին, ինչու որ իրենին պէս ձախորդ
կացութեան մէջ գտնուող անձ մը բնա-
կանօրէն գիտեմ' պիտի ընէր պատի պատ
միտողներուն եւ պիտի բռնէր ամէնէն քիչ
տրամաբանական խոսքերը:

Մասիս Տոգ թիւով Տ. Ա. պատաս-
խանելով մեր «Իրողին իրաւունք» վեր-
նագրով յօդուածին, կրտէ. — «Ձեռ իրող-
ներ գովելու եւ շատ գովելու տենչը
Մալիկի խմբագրութեան որոնք յամառու-
թիւն ունեցեր են մինչեւ Թոքսթ նամակ
գրել» հասկնալու համար թէ իրենց եւ
իրենց թերթին նկատմամբ Մասիսի մէջ
հրատարակուած գնահատականը իր իսկա-
կան doseը կը պահէ՞ր թէ պակսեցուց-
ուած էր . . . »:

Խեղճութեան Պաշտպանողականը
կազմող այս եւ նոյնիմաստ ուրիշ բազմա-
թիւ տպերով Տ. Ա. այնպէս կուղէ հաւ-
տընել իր ընթերցողներուն թէ գրական
անիմաստ փառասիրութիւն մը եղած է
այն ազդակը ուրկէ մղուած՝ հրատարա-
կեցինք Յովհ. Գաղանճեանի ծանօթ նա-
մակը:

Գրական այնքան այլանդակ խեղա-
թիւրումէ մը ետք պարզորոշ ճշմարտու-
թեան մը այս խաթարումը չի զարմացը-
ներ զմեզ: Մասիսի խմբագրագետը ամէ-

նէս ազէկ պիտէ թէ, ճիշտ այ պահու-
երբ «Թրքահայ Գրականութիւնը 1903ին»
յօդուածին համար անճշտագոյն զօգոհու-
թիւն յայտնեցինք Նեղինակին, չէինք
կրնաք գիտցած ըլլալ թէ Գաղանճեանի
յօդուածին մէջէն քննուած են այնքան
կէտեր, որոնք Մալիկին վերաբերութիւն
ունին: Նախապէս ենթադրեցինք որ
— նոյն իսկ խղճահարութեամբ — խմբագ-
րական նկատումներ կրնան խարդախ
ըլլալ Գրական Տեսութիւնը, բայց այս
աստիճան միակողմանի եւ նպատակաւոր
այլախօսութեամբ Գաղանճեանի նամակն
էր որ հրապարակ հանցի, փախանակագ-
րական այսքան պարզ իրողութիւն մը
մոռնելու համար նոյն իսկ խմբագրագետ
մը ըլլալու հարկ չ'իյալ անշուշտ:

Մասիսի խմբագրագետը իր պաշտպա-
նողականով բռն ինքնին կը շնորհ ան-
քան որքան պէտք էր, որպէս զի հայիւ
կարգադրողի եւ գրական պոզոտաններուն
վրայ réclame միւրապահի գետն տար մե-
զի: Ոչ ոք սակաւն այնչափ միամիտ է որ
աչքը գոց հաստատ իր խօսքերուն: Իրո-
ղութիւն մը կալ միշտ մէջտեղը, պարզ և
անհերքելի. — Յովհ. Գաղանճեանի Գրա-
կան Տեսութիւնը խարդախութեամբ է Տ. Ա. ի
կողմէ: անոր մէջէն մասեր քննուած են,
որոնք Մալիկի հետ վերաբերութիւն ու-
նին: միւս կողմէ անոր վրայ աւելցուած
են մասեր որոնք Մասիսի բարեկամները
կը խնդարեն: Իկոյ յաւելումներ եւ յա-
պաւումներ, որոնք կը խոստովանուին
ալ, սրտայուզութիւն պատճառք էին յօդ-
ուածագրին: «Գործին իրաւունքը» կաշ-
կանդուած էր ծայրաւեղողն, ու մենք
ասոր դէմ, եւ միայն ասոր համար բողո-
քեցինք:

Լ. Բ.

ԳՈՂՈՒԹԵԱՄԲ կը ծանուցանենք քե-
ն. Կ. Վեհափառութեան արքայադասու-
թեանը, վերջերս Խարբերդի բանկէն ան-
պարտ արձակուած խուլ մը հայերու
մէջ կը գտնուի նաեւ ծանօթ գրագէտ Ռու-
բէն Էֆ. Զարդարեան: Այս առթիւ կը
փութանք մեր արագին շնորհաւորութիւն-
ները յայտնել:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՌՈՒՍԵՒՃԱՐՈՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՎԱՍՏԻՎՈՍՏՈՒԹԻ ՌԵՄԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

★ Մարտ 6 կիրակի օրը ճարտական տորմիզը,
ամբողջ ժամ մը տեւողութեամբ ռեմակոնեց
Վլասիսի տղաք Ռեմական նաւահանգիստը, որ

Սիգրիդի ճարտական ծովուն վրայ գտնուող
մասն է:

★ ճարտական տորմիզը մարտ 6 կիրակի օր-
ուան ռեմակոնութեան վերջ, մարտ 7ին նորէն
երեւցաւ Վլասիսի տղաքի առջեւ:

ՔՈՐԷԱՅԻ ՄԷՋ

Հասած հեռագիրներուն նախելով, Քո-
րէայի մէջ ցամաք կողմը ճարտական
գործերը մեծապէս կը նեղուին ճարա-
նորու անկանոնութիւններուն եւ խնամք-
ներուն տիրող գոյարարութիւններուն հե-
տեւանքով անբաւական ըլլալուն համար
փախտատենդի բազմաթիւ գէղարար ալ
պատահած են Քորէայի ճարտական գոր-
քերուն մէջ: Հակառակ այս բոլոր ան-
պատեհութիւններուն ճարտական կառա-
վարութիւնը ամէն ֆանք կ'ընէ իր գո-
քերուն գէղարար հիւսիսային Քորէա միւ-
թագութեամբ արագութեամբ իր զորքի հան-
լու կ'ըստի թէ Ֆիլիպինի մօտ գտնուող
նաւանագիտները ճարտական գորք
ցամաք հանելու գործողութիւնը արդէն
յրազատ է: Այս առթիւ կը հաղորդուի
հետեւեալը:

ՌԱՐԻՉ, 1 մարտ. — Ֆիլիպին հասած մանուոր
լուրի մը նայելով 48 ժամէ ի վեր ծովու վրայ տիրող
բուն փոթորկին պատճառաւ Բորդ Արմիլի հետ
ամէն հաղորդակցութիւն խզուած է: Սէուլէն կը հա-
ղորդուի թէ ճարտարները ծովու կողմէն ալ կա-
րենք բանակի մետքը զօք կը զրկեն զէպի ֆիլիպ-
ինի: ճարտական ընդհանուր սպառնալուք մեծ հա-
մարտ ունի ռուս զորավար Լէնկովի վրայ, որ հիւ-
սիսային Քորէայի ռուսական բանակին հրամանատարն
է և որ ցարդ իր կատարած գործողութիւններով մեծ
ըմբռնողութիւն մը ց'ը տուած է տիրող պատերազ-
մական կացութեան մասին:

Թոքսթէն կը հաղորդուի նաեւ թէ
ներկայիս ճարտական պահակ գործարա-
նի բոլոր գունդերը եւ ճարտական ընդ-
հանուր սպառնալուք նաւ մտած են, զէպի
Քորէայի արեւմտեան ծովեզրերը երթա-
լու համար, ընդհանուր սպառնալուք հա-
ւանականաբար Չէյուլը ցամաք պիտի
ելլէ: Այն պարագային թէ ճարտարները
ամէն բանէ աւելի կը ֆանաւ Քորէայի
մէջ բաւականաչափ հաղորդակցութեան
զգէր հաստատել, կը տեսնուի հետեւեալ
հեռագրէն. —

ՌՕՔԻՍ, 1 մարտ. — ճարտարներէական զանա-
գրութեան համաձայն, Սէուլի ճարտական ղեկավարը
Քորէայի կառավարութեան հաղորդեց թէ Սէուլէն Վի-
չու զինուորական երկաթուղիի գծի մը շինութեան
պիտի ձեռնարկէ: ճարտարագէտներ եւ երկրաչափա-
կան պաշտօնեաներ այս նպատակով մեկնած են ար-
դէն Սէուլէն:

Հիւսիսային Քորէայի մէջ երկու թիւ-
նամի բանակներու յառաջապահ գունդե-
րուն միջեւ տեղի ունեցած ընդհանուր միտ-
քը կարեւորութիւն մը ունենալէ զուրկ
մնացած են ցարդ, թէ երկու կողմերն
ալ իրենց կ'ուզեն վերագրել յաջողու-
թիւնը: Թոքսթէն հասած հեռագրի մը
համաձայն ճարտար պատերազմական նա-
խարարութիւնը կը հաղորդէ թէ Անճուի
եւ Ֆիլիպին Եանկի մօտերը ռուսական հե-

ԱՄԵՆՈՒՆ ԻՐԱԽՈՒՆՔԸ

Ի՞նչ ներկայիս անհաճոյ
հարկի մը տակ լըզը տու
նու իմ: Պարոն Տիգրան

Արփիարեանի «Խմբագրին իրաւունքը» վերնագրով խեղաթիւրումներու կոյտ և «Մասիս»-ի մէկ չորրորդը բռնող յօդուածին պատասխանելու, ահամայ կը մտածեմ թէ իրեն պէս իրրեւ թէ գրողի տիպարներ, ինչպէս կրցեր են հակառակ 20-25 տարիներու ըրազրութեան մէջ ունեցած մտաւորական-բարոյական զործունէութեան մը, մտաւորապէս ու բարոյապէս այնքան մանուկ մնացած ըլլալ տակաւին:

Բարոյական ի՞նչ տեսակ յատկանիշով մը կարելի է որակել այն անձը որ հրապարակաւ խեղաթիւրումներ ու զրպարտութիւններ կ'ընէ: Չգեղով մաքուր անցեալը, եթէ ներկայ առաջին երկու ամիսները միայն աչքի առջեւ ունենանք, Պարոն Տիգրան Արփիարեան, պարզապէս ձեռքը լծելով մը ունեցած ըլլալուն շնորհիւ, ինքը՝ զինքը կարող զգացած է նախ անձի և յետոյ վարած լծելովիս դէմ անճշմարտութիւններ և խեղաթիւրումներ հրապարակելու: Սրինակ:

1. Պարոն Տիգրան Արփիարեան կը խեղաթիւրէ Ծաղիկի Ծնունդի թիւով հրատարակած մէկ յօդուած, ինծի վերադրելով սա յայտարարութիւնը թէ ինքը (Տ. Ա.) զատու պարտքի է, որովհետեւ Մասիսը հրատարակելով կ'ապրի:

2. Պարոն Տիգրան Արփիարեան կը խեղաթիւրէ Ծաղիկին ընթացքը, որով ան Յովհաննէս Գաղանճեանի նամակը հրատարակեց, ըսելով թէ Ծաղիկի խմբագրութիւնը Մասիսէն գովուելի կ'ուզէ: Ըլլան արհամարանքները, ըլլան զովեւսները, որքան վարէն գան այնքան նուազ կ'արժեն: Պարոն Տ. Ա. կամ պարոն Մեհաւէրի վերջին 4-5 ամիսներու ընթացքին Ծաղիկի դէմ բրած անարգանքներուն հանդէպ, մեր արհամարանքովը ցոյց տուինք թէ որքան նուազ կ'արժեն անոնք: Գովեւսներն ալ միեւնոյն աղբիւրէն բոլորած՝ մեզի համար կարեւորութիւն ունեցող բան մը չպիտի ըլլային: Յովհաննէս Գաղանճեանի նամակը հրատարակեցինք, որովհետեւ լրագրական տղեզ բարքերու մէկ շահեկան վաւերագիրն էր:

3. Տ. Ա. ոչ միայն կը խեղաթիւրէ այլ անճշմարտութիւն մը կ'ըսէ, այսինքն կը ստէ երբ կը գրէ թէ Ծաղիկի վերջին թիւով

տիպար-քննադատ անուանած ենք Յովհ. Գաղանճեանը:

4. Տ. Ա. կը ստէ, երբ կը գրէ թէ իմ ստորագրութիւնս կրող յօդուած մը թարգմանածայ կրնայ ըլլալ Յօդուած մը թարգմանելու պարագային նոյն իսկ թարգմանած ըլլալս չպիտի գրէի, պարզապէս հեղինակին անունը զնելով յօդուածին տակ:

5. Cyniquement կը խեղաթիւրէ Պարոն Տիգրան Արփիարեան, գրելով՝ «Մասիսը պարտականութիւնը չունի Ծաղիկի Յանկ նիւթըը հրատարակելու, բան մը զոր իրենք խոստացան տալ եւ զիս չի կատարեցին»: Երբ Մասիսը իրր կիսամսեայ Հանդէս ես կը հրատարակէի 1899ին, առանց մէկուն հարցնելու, տարւելն վերջը ես տուի հրատարակուած թիւերուն ընդհանուր Յանկ նիւթըը և այս անգամ, նորէն ես պիտի տամ Ծաղիկի Յանկ նիւթըը, ոչ թէ եղած պահին չուամի մը վրայ ալ ինքնաբերաբար Հետեւաբար Տ. Ա. թող ջուրը չի պղտորէ, ձեռք որսալու սինյոյսով: Վերջին անգամայնքան աղիւս կով բացած ոտանաւորի մրցումին, առաջին մրցանակի արժանացողին, Պարոն Տիգրան Արփիարեան տուա՞ւ իր խոստացած ոսկի գրչի: Եւ ասկիս տակաւին մէկ ամիսն օրինակն է այն բոլոր դանցառութիւններուն որոնց հեղինակը ես ինքը Պարոն Տիգրան Արփիարեան է:

6. Տ. Ա. հրապարակաւ կ'ուրանայ հրապարակաւ կատարած մէկ արարքը երբ կ'ընդունի թէ Մասիս պաշտօնակցի հաճոյակատարութիւններ ունեցած է Ծաղիկին հանդէպ: Վերջին 4-5 ամիսներու ընթացքին Տ. Ա. Մեհաւէր կեղծանունին ներքեւ, կեղծ գրութիւններով, պաշտօնակիցներու միջեւ ամէնէն աններելի խօսքերը բրաւ, որոնց դէմ Ծաղիկ անտարբեր գտնուեցաւ, որովհետեւ զրուածները իսկապէս կարեւորութենէ զուրկ էին մեզի համար:

7. Իսկ ամէնէն վերջը, իր մինչեւ այսօր ունեցած ընթացքը կը խեղաթիւրէ երբ սա խօսքերը կը գրէ. «Լեւի աղէկ չէ՝ որ ամէն մէկս ինքնամիտի կերպով առաջ տանինք ու զարգացնելու աշխատինք մեր ձեռնարկած գրական — լրագրական գործը»: Հարկաւ աւելի աղէկ կ'ըլլայ, բայց արդէն եղածներուն համար զգո՞ւմ մըն է ասկիս Պարոն Տիգրան Արփիարեանի կողմէ, թէ farce մը: Ո՞վ գիտէ, երանի թէ զղջում մը եղած ըլլար, այդ պարագային ալ զինքը առաջին շունորհաւորողը ես պիտի ըլլայի:

Չեմ երկարեր շարքը խեղաթիւրումներուն որոնք եղած են Ծաղիկի դէմ: Երբ մարդ մը հեղինակն է այսօրան խեղաթիւրումներու, անճշմարտ յայտարարութիւններու թէ յանուն օրէնքին և թէ յանուն բարոյականութեան,

թեան, այն տեսակ բառերով կը յատկանշուի, զորս չիտակը գրիչս յառաջ չերթար այս տեղ գրելու, որովհետեւ անոնց՝ այդ բառերուն յատկանշած մարդը խմբագիր մը և 20 տարուան խմբագիր մըն է գեղարգարաբար:

Պարոն Տիգրան Արփիարեանի մասին վերի գրածներս — ատիճան մը անձնականութիւններ ամենքն ալ — կ'արդարայնեմ որովհետեւ անոնք իր հանրային կեանքին կը պատկանին, հետեւաբար ենթակայ են քննադատութեան: Հանրութեան դատաւարանին տոջեւ: Չեմ չեմ գաղաղներ իր անհատական կեանքին:

Այս ամէնէն վերջ, կայ սկզբունքի խնդիր մը որ ըստ իս բնու առնչուութիւն չունի թէ՛ Պարոն Տիգրանի խեղաթիւրումներուն և թէ Յովհաննէս Գաղանճեանի նամակին հետ:

Մասիսի խմբագրութիւնը կ'ըսէ թէ «Յովհաննէս Գաղանճեանի գրական տեսութիւնը հրատարակելով այն ձեռքն առնողը երեւցաւ, Մասիսի խմբագրութիւնը ուղիղ եւ իր համեստ դատողութեան ու զննատման համաձայն ընթացքի մը հետեւած ըլլալու գոհունակութիւնը ունի: Խմբագրին իրաւունքն ալ կայ միշտ»:

Անա՛ թէ ես ինչ կը մտածեմ այս յայտարարութեան դէմ:

1. Խմբագիր մը իրաւունք չունի ուսրիչի մը ստորագրութիւնը իր ուղած կերպով գործածելու: Մէկը երբ գրածքի մը տակ իր ստորագրութիւնը կը զնէ, ասով այդ գրուածքը իրեն անհատական սեփականութիւնը բրած կ'ըլլայ: Խմբագիր մը որ գրողի մը անհատական սեփականութիւնը ոչ թէ բուն տիրոջ ալ իր ուղած կերպով կը գործածէ, կը նմանի այն մարդուն որ ճամբան գացած ատենդ ձեռքը գրպանդ կը խփէ եւ քու սեփականութիւնդ եղող քսակը առնելով իր ուղածին պէս գործածել կուզէ անոր բովանդակութիւնը:

2. Հրատարակուած բանի մը հանդէպ հանրութիւնն ալ իրաւունք մը ունի: Կը սպասէ որ հրատարակուած յօդուածի մը մէջ ըսուածները ճշմարտ ու ամբողջական ըլլան, մէկը յանուն իր խմբագրի իրաւունքին, աղատ չէ ամէնուն խեղաթիւրումներ ներկայացնելու:

3. Յովհաննէս Գաղանճեանի տեղաւաւորման ենթակուած յօդուածը ժամանակագրութիւն մըն էր, կերպով մը 1903 տարուայ թրքահայ գրականութեան պատմութեան մէկ ամիսփուլ: Խմբագիր մը երբեք իրաւունք չունի ժամանակը ու այդ ժամանակին պատմութիւնը խեղաթիւրելու: 1903 տարին մեր գրականութեան պատմական ամիսփուլին մէջէն

ձեռագործ պարտաւած է եւ թէ Բորէաի այս մասերուն բնաշխարհի բոլոր առջի աշխատողներուն վրաստած է և Ալուլէն ալ կը հաղորդուի թէ ճարտարայինքն եւ Ռուսերու շնորհակալութեամբ, որ տեղի ունեցաւ փետր. 28 կիրակի օրը կէս օրէ առաջ մալ Զին Գիւղի Եւնկի հիւսիսային պատիպան առջեւ կաճաւ հրդեհաշիջողութիւն մը միտն կաւտարուեցաւ, որպէս վերջ աւանդ երկու վերադարձաւ Բաղաթնի միտն առաջ ետ քաջութեամբ Այս առթիւ հետեւեալ հետազոտող ալ ունի իր մասնաւոր շահեկան թիւերն ։

ԼՈՒՏՈՒՆ, 2 մարտ. — Զփոէն կը հաղորդուի թէ հիւսիսային Քորէայի մէջ ընդհանուր տրամադրութիւնը շատ յայտնի կերպով ի նպաստ Ռուսերուն է ։ Ճարտարական զօրքէր ցամաք ելան Հալոնկինի մօտերը ուր արդէն 2 000 չափ հետեւաւորքը հաւաքուած է ։

Մարտ 2 թուականով Բեյրութի քաղաքէն կը հաղորդուի թէ Ռուսական շրջուն հեծելազորքերը մինչեւ Ֆիւլոնկ Եւնկի եւ գէլի ի կէսան (Քորէայի արեւելեան ծոփեղերէն մօտ) ճամբուն վրա թշնամիին չեն հաղագած, թէ Ֆիւլոնկ Եւնկի մէջ կը գտնուի 6000 հոգիէ բաղկացեալ ուժ մը որուն 2000 հեծելազօք քաղաքի մօտ ճիգնաբու ուժի մասին ան միջոցի դիտողութիւն կ'ըստ թէ 1000էն 2000 չափ քորէական զինուորներ Ֆիւլոնկ Եւնկէն Սէուլ ետ դրուած են ։ Ուղղակի Ֆիւլոնկ Եւնկի (Բիսկեանկ) մօտ ճարտարական եւ Ռուսական յատաճապահներու միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումի մասին ճարտարական ազդիւրէ եղած տեղեկութիւնները քիչ մը վերը հաղորդել վերջ, կը փութանք ներկայացնել նաեւ ետեւեալ հետազոտող որ Ռուսական պաշտօնական տեղեկագիրն է ազդիւրէ ստանալով փութաւ ։

ԲԵՐԵՐՍՊՈՒՐԿ, 3 մարտ. — Զօրավար Ֆրոկ կը հաղորդէ. — Նորագոյն լուրերու համաձայն մեր շրջուն հեծելազորքերը, փետր. 29ին կէս օրէ առաջ, յետ ջան զիշերը Ֆիւլոնկ Եւնկի 12 զոն հետեւն անցնելը, մօտեցան քաղաքին և դէմ առ դէմ գտնուեցան 7 ապաներէ բաղկացեալ ճարտարական շրջուն հեծելազորքի մը հանդէպ, որ հարկադրեցաւ զէպ ի քաղաք ետ քաշուելու ։ Մեր շրջուն հեծելազորքերուն Ֆիւլոնկ Եւնկի մօտերը գտնուելը մտահոգութիւն յառաջ բերաւ և թշնամի թնդանքներ անմիջապէս սկսան գրանել քաղաքին պարիսպները և աշտարակները և սկսած կրակ ընել, քանի որ յարձակումի մը կը սպասէին մեր կողմէն ։ Մեր շրջուն հեծելազորքերը որոնք 700 քաղի չափ հետաւորութեամբ մը մօտ ցան քաղաքին, կը հաղորդեն թէ քաղաքը շրջապատուած է հին և նոր ամրութիւններով, որոնք սակայն տակաւին ճարտարագիտութեան կողմէ գրաւուած չեն ։

Ճարտարական ազդիւրէ հետեւեալները կը հաղորդուին Քորէայի մէջ տեղի ունեցածներու մասին ։

ԹՈՒԲԻՈ, 3 մարտ. — Ռուսերը գրաւեցին Անճուի և Երօնի Բեթօնի մէջ եղած հեռագրական գիծերը, ձերբակալեցին կառավարիչը և ձեռք տնցուցին պաշտօնական թուղթերը ։ Անճուի մօտ Ռուսերը 40 հոգի միայն ունին ։ Այս պատճառաւ իրենց կողմէ զէպ ի հարաւ յառաջխաղացում մը հաւանական չէ ։ Անդունի մօտերը, Եւլու գետին բերանը Ռուսերը ունին 2000 հոգի չափ Ռուսական զինաւոր ուժը Լիւեանկի մէջ եղողնացած է ։ Եւլուի հարաւային կողմը որ և է

կարեւոր ընդհարում մը չի սպասուիր ։ Ռուսերը կ'ուզեն Եւլուն պաշտպանութեան զիծ մը ընել ճարտարական յառաջխաղացումին դէմ ։

Եւնկայի կարեւոր և իրաւաւոր սեւ թէ ճարտար Բորէայի իշխանութիւնը ձեռք առնուած է իսլաւիկ Ալուլէ կը հաղորդուի, քորէական կառավարութիւնը ճարտարայինքն և լանճնած է Ալուլէ Ֆիւլոնկ Եւնկի հետազոտական գծերու վարչութիւնը ։ Միւս կողմէն Ռուսերն ալ Անճուի փոխ-քաղաքագետը ձերբակալեցին եւ Քորէայիները կը հարկադրեն, որպէս զի իրենց բրինձ, կենդանեաց կեր եւ վառելիք ի ի հալիւթիւն ։ Նմանապէս Անդունկի մէջ աւերութիւններ եւ մեծ տարածութեամբ հողէ պատնէշներ կը շինեն մեծ փութով, ասով ճարտարայինքն զէմ գրնելու համար ռազմա զի Եւլուի միւս կողմէն չափնին ։ Հետեւեալ հետազոտողներն ալ ունի իր կարեւոր թիւերն ։

ԼՈՒՏՈՒՆ, 3 մարտ. — Եւլու Եւլուն կը հաղորդուի թէ հոն ժամանող Պատն Սուէմաս, ճարտար երկնքի արտաքին գործոց նախարար և իր օմարքիւն փետան, տեսակցութեան մը միջոցին յայտարարած է որ պատերազմին թատերաբեմը հաւանականաբար պիտի ըլլայ Մանչուրիոյ և Արեւելեան Սիպերիոյ մէջ ։ Այս կարծիքը թէ Քորէա ռուսեֆրանսական դաշնակցութեան մօտ պետութիւն մըն է, ծիծաղելի է ։ Ճարտար կը փախաքի Ֆրանսայի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ պահել, Ֆրանսայի ընթացքը մինչեւ սպար կատարելապէս լաղիլ եղած է ։ Ճարտար ոչ մէկ կերպով կը փախաքի ռուս լաղիլ ալ վեճին մէջ քաշուի ։

ՍԷՈՒԼ, 3 մարտ. — Երբ այստեղ ճարտարական ռուսական յառաջապահ զէմերու միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումին լուրը հասաւ, Քորէայի զինուորները իրենց բանակատեղիները ձգելով զէպ ի լեւերը փախան ։

ԹՈՒԲԻՈ, 4 մարտ. — Կըսուի թէ 1500 Ռուսեր Զորի նիկ մօտ Թումէն գետը անցած են և տեղոյն պաշտօնատան գրաւեցան ։ Քորէայի մէջ հաստատուած օտարականներ իբր լրտես կը գործածուին ։ (Թումէն գետը Քորէայի ամէնէն հիւսիսային արեւելեան կողմէ սահմանագիծ մը կը կազմէ Մանչուրիոյ դէմ) ։

ԼՈՒՏՈՒՆ, 4 մարտ. — Կը հաստատուի Զինամրոյի մէջ բազմաթիւ ճարտարական զօրքերը ցամաք ելլելը, որոնք զէպ ի Բիւնկ Եւնկի կը յառաջանան, Զէմուրոյի մօտերն ալ ճարտարական մարտնչաւ մը խրած է ։ Զիֆուէն կը հաղորդուի թէ Ռուսերը բազմաթիւ ամրութիւններ կը շինեն հաշուազետին երկու կողմերը ։ Հալու գետին բերանի շատ մը ճիւղաւորութեան մէջ ճարտարները ընդծովեայ տիւններով անհաւարակի դարձուցած են այդ տեղերը ։

ՊԵՐԻՆ, 4 մարտ. — Ան պարմանագրութիւնը որով ճարտար իրապէս ձեռքը կ'անցնէ Քորէայի կառավարութիւնը, տեղոյն ճարտարներուն ոչ բարեկամ շրջանակներու մէջ մեծ զգոհութիւն յառաջ բերած է ։ Այս զգոհութեան արտայայտութիւնները սակայն բոլորովին ապապիւն մնացած են ։

ԲՈՒԴԱՐԻՍ, 4 մարտ. — Քորէան ճանչցողներ այն կարծիքն են թէ Քորէայիները որոնք ժամանակին ճարտարներուն և Ռուսերուն հանդէպ միանշոյն վարմունքը ցոյց կուտային, ճարտարներուն նոյն իսկ փորք մէկ պարտութեանը ատեն, իրենց հին ատելութիւնը ցոյց պիտի տան այս վերջիններուն հանդէպ և ասոնց ետեւէն պիտի խնան ոչ մէջ բաց ի բաց իբր Ռուսիոյ դաշնակիցներ, այլ իրենք իրենց կողմէ ճարտարները Քորէա զինուոր ցամաք հանեալու համար զլրաւոր կէտը միշտ արեւմուտքն զէպ ի հիւսիս կը տանին, տակաւ աւելի մօտեանով Հալու գետին ։ Այս մասին կը հետազոտուի ։

ՇԱՆԿԱՅ, 4 մարտ. — Ճարտարները Զէմուրոյի մէջ ցամաք ելլող զինուորներու համար հաստատուած տեղերը բանդեցին ինչպէս եւ զարեցուցին հոն զինուոր ցամաք հանելը ։ Ընդհանուր կերպով կը կարծուի թէ Զինամրո, ուր մէկ բանի օրէ ի վեր ծովագերբի տաւերը հալած են, ճարտարական ցամաք ելլող զինուորներու զլրաւոր կարանը եղած է ։

ԹՈՒԲԻՈ, 5 մարտ. — Ճարտար կայսրը Քորէայի կայսեր հետագիր մը ուղղելով, անձամբ կը յայտարարէ անոր թէ պատերազմը հրատարակուած է միայն, Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ տեսական խաղաղութիւն մը ապահովելու համար, եւ այս առթիւ իր գոհակալութիւնը կը յայտնէ իրենց երկու երկրներու մէջ վերջին անգամ կերուած համաձայնութեան համար ։ Ճարտար կայսրը յայտարարէ նաեւ թէ ճարտար և Քորէայի միջեւ յարաբերութիւնները աւելի սերտ պիտի դառնան եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Քորէայի կայսր և իր երկու որդեգր, իրենց ճարտարական զօրազանգներու հանդէպ ցոյց տուած բարեկամականութեանը համար ։

ՍԷՈՒԼ, 5 մարտ. — Կըսուի թէ Քորէայի կայսրը հրդարաւորով մը վիշուի պէս Եւնկամֆուն ալ (Եւլուի բերանը) ուղած նաւահանգիստը պիտի հռչակուի ։ Այս մասին թեւս լուրերը եղած է Քորէայի ճարտարական զեպային կողմէ ։ Սէուէն Ֆիւլոնկ երկաթուղիի գծին շինութիւնը փոքր պնդութեամբ յառաջ կը տարուի ։ 60 ամերիկայիներ Ունկան (Քորէա) զրկուած են այս տեղի ամերիկեան ուղեւոր հանրերը պաշտպանելու համար ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԲԱՐԻՆ, 2 մարտ. — Զփոէն, կը հետազոտուի թէ Բորէա Արմիւրի մէջ 20 Զինուորներ բանտարկուած են որոնք ճարտարական տորմիլին զիշերային նշաններ կուտային ։

ԼՈՒՏՈՒՆ, 2 մարտ. — Ծարաժ օրը (5 փետր.) 450 զօրք ճարտար պիտի ելլեն Զինկ Բանկի և Սիւկուբորի անդրական զօրագունները զօրացնելու համար ։ Մարտայի զօրագուններուն վրայ ալ պիտի տեւնան 2000 հոգի ։

ԲՈՐԻ ՍԱՅԻՆ, 2 մարտ. — Ռուսական «Տմիրի Տոնաքոյ» զրաւաւորը արտօնութիւն ստացաւ հինգ օր այս տեղ մնալու, նորոգութիւններ կատարելու համար ։ ՔՈՒԲԵՆԿ, 4 մարտ. — Կը հաղորդուի թէ ճարտարական կառավարութիւնը արգիլեց նորոգութիւնը Բորէա Արմիւրէ Զիֆու երկարող ընդծովեայ հեռագրաւիւն որ խզուած էր ։

ԹՈՒԲԻՈ, 4 մարտ. — Ճարտար Սօրի զերակմանը Քորէա ափի երմայ, երկրին ներքին վարչութեան մէջ բարենորոգումներ մտնելու համար ։

ԼՈՒՏՈՒՆ, 4 մարտ. — Տեղւոյ Ռուս զէպան կոմ Պէրննտորֆ այսօր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Էտուրա թագաւորին հետ ։ Կըսուի թէ զէպանը թագաւորին ներկայացուց Զարին ինքնագիր մէկ նամակը, որուն մէջ Եւլու համաձայնութիւնը իր ցաւը կը յայտնէ պատերազմին անհրաժեշտ դարձած ըլլալուն վրայ և ստոր պատասխանատուութիւնը ճարտար կը վերադրէ ։

ՊԵՐԻՆ, 5 մարտ. — Ռուսական այն նաւարաժներ, որ պատերազմին սկսելէն առաջ Միւլերկրականի մէջ կը գտնուէր և որ յետոյ մինչեւ Կարմիր Ծովու կողմերը շնաց, թէեւ որոշուած է Ծայրագոյն Արեւելք զրկել, սակայն այդ որոշումը, գոնէ առ նուազն մինչեւ մարտ ապրիլ ամաց վերջի յետաձգուեցաւ ։

ԹՈՒԲԻՈ, 6 մարտ. — Ճարտարական խորհրդարանի նախաշրջանը պիտի բացուի մարտ 18ին և պիտի տեւէ 10 օր ։ Այս առթիւ երեսփոխաններու կողմէ բացառիկ վարկեր պիտի ուղղուին պատերազմին համար նախաշրջանի փախուձէն անմիջապէս վերջը Միւլաոն Քիօցո պիտի երմայ ։

Արտատպութիւն Ա. ՍԱԳԱՆԱՆ

Տպագրութիւն Սագանան